Finansutskottets betänkande

1983/84: 40

om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1983/84: 150 bil. 1)

I proposition 1983/84: 150 (kompletteringspropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Reviderad finansplan* (finansdepartementet)

dels föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,
3. godkänna beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1984/85 enligt vid propositionen fogad specifikation,
4. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringarna i anslagsbehållningarna för budgetåret 1984/85,
5. godkänna i propositionen framlagd beräkning av förändringarna i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1984/85,
6. godkänna i propositionen framlagd beräkning av beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto för budgetåret 1984/85,
7. med ändring av förslag i proposition 1983/84: 100 bilaga 17 till Räntor på statsskulden m. m. för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 60 500 000 000 kr.,
8. till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1984/85 under sjunde huvudtiteln utöver i proposition 1983/84: 133 begärda medel anvisa ytterligare 45 000 000 kr.,
9. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1984/85, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

dels föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

10. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),
11. lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
12. lag om ändring i lagen (1977: 1071) om basenhet,
13. lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt,
14. lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
15. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
16. lag om ändring i lagen (1960: 63) om förlustavdrag,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

17. kommunsektorn,
18. utnyttjande av finansfullmakten,
19. statliga kreditgarantier.

Vid bilaga 1 Reviderad finansplan har fogats som

Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 1984,

Bilaga 1.2 Långtidsbudget för perioden 1984/85–1988/89,

Bilaga 1.3 Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1984/85,

Bilaga 1.4 Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1983/84,

Bilaga 1.5 Specifikation av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1984/85,

Bilaga 1.6 Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1984/85,

Bilaga 1.7 Förändringar i förslaget till statsbudget för budgetåret 1983/84 sedan budgetpropositionen,

Bilaga 1.8 Lagförslag.

Propositionen har hänvisats enligt följande:

bilaga 1 Reviderad finansplan till finansutskottet med undantag av momenten 10–16 som har hänvisats till skatteutskottet,

bilaga 2 Förbättrat stöd till barnfamiljerna, m.m. till socialutskottet med undantag av momenten 2 och 4 som har hänvisats till socialförsäkringsutskottet,

bilaga 3 Sysselsättningsskapande åtgärder inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, m.m. till utbildningsutskottet med undantag av avsnitt E som har hänvisats till socialförsäkringsutskottet,

bilaga 4 Sysselsättningsskapande åtgärder inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde, m.m. till arbetsmarknadsutskottet med undantag av punkt D 1 som har hänvisats till socialförsäkringsutskottet,

bilaga 5 Sysselsättningsskapande åtgärder inom bostadsdepartementets verksamhetsområde, m.m. till bostadsutskottet,

bilaga 6 Sysselsättningsskapande åtgärder inom industridepartementets verksamhetsområde till arbetsmarknadsutskottet,

bilaga 7 Sysselsättningsskapande åtgärder inom civildepartementets verksamhetsområde till kulturutskottet.

Finansutskottet kommer att behandla

bilaga 1 Reviderad finansplan

i vad avser hemställan under 3 i sitt betänkande om beräkning av inkomster på statsbudgeten för budgetåret 1984/85, m.m. (FiU 1983/84: 48),

i vad avser hemställan under 7 i sitt betänkande om anslag till räntor på statsskulden, m.m. (FiU 1983/84: 46),

i vad avser hemställan under 4–6 och 19 i sitt betänkande om särskilda frågor rörande statsbudgetens utgifter för budgetåret 1984/85 (FiU 1983/84: 47),

i vad avser hemställan under 8 och 17 i sitt betänkande om kommunalekonomiska frågor inför år 1985, m. m. (FiU 1983/84: 39).

Med anledning av propositionen har följande motioner väckts:

1983/84: 2931 av Siri Häggmark (m) och Anita Bråkenhielm (m),
1983/84: 2932 av Allan Åkerlind (m),
1983/84: 2933 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1983/84: 2934 av Kerstin Göthberg m. fl. (c),
1983/84: 2935 av Margareta Hemmingsson m. fl. (s),
1983/84: 2936 av Sören Lekberg m. fl. (s),
1983/84: 2937 av tredje vice talman Karl Erik Eriksson (fp) och Elver Jonsson (fp),
1983/84: 2938 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1983/84: 2939 av Göran Ericsson m. fl. (m),
1983/84: 2940 av Per Unckel m. fl. (m),
1983/84: 2941 av Karin Söder m. fl. (c),
1983/84: 2942 av Rolf Dahlberg m. fl. (m),
1983/84: 2943 av Stig Josefson (c),
1983/84: 2944 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1983/84: 2945 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1983/84: 2946 av Kenth Skårvik (fp),
1983/84: 2947 av Alf Wennerfors m. fl. (m, c, fp),
1983/84: 2948 av Kjell Mattsson (c),
1983/84: 2949 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1983/84: 2950 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1983/84: 2951 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1983/84: 2952 av Ulf Adelsohn m. fl. (m),
1983/84: 2953 av Kenth Skårvik (fp),
1983/84: 2954 av Alf Wennerfors m. fl. (m),
1983/84: 2955 av Kerstin Andersson (c),
1983/84: 2956 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp),
1983/84: 2957 av Lars Werner m. fl. (vpk).

Motionerna har hänvisats enligt följande:

till skatteutskottet motionerna 2938, 2941 yrkande 11, 2951, 2956 yrkandena 5–9 och 2957 yrkandena 9–10,

till socialförsäkringsutskottet motionerna 2940 yrkande 5, 2941 yrkandena 10 och 18, 2950 och 2956 yrkandena 12, 15 (delvis) och 28,

till socialutskottet motionerna 2931, 2932, 2937, 2941 yrkandena 12–14, 2949, 2956 yrkandena 10, 11, 13, 14, 15 (delvis) och 16 och 2957 yrkande 4,

till kulturutskottet motionerna 2939, 2946 och 2956 yrkande 30,

till utbildningsutskottet motionerna 2934, 2940 yrkandena 1–4, 2945 och 2956 yrkandena 26, 27 och 29,

till jordbruksutskottet motion 2956 yrkande 17,

till arbetsmarknadsutskottet motionerna 2935, 2941 yrkandena 3–9, 2947, 2954, 2956 yrkandena 18–22 och 2957 yrkandena 5–8,

till bostadsutskottet 2936, 2941 yrkandena 15–17, 2942, 2943, 2944, 2948, 2952, 2955 och 2956 yrkandena 23–25,

i övrigt till finansutskottet.

I detta sammanhang behandlar utskottet den under allmänna motionstiden väckta motionen:

1983/84: 1080 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) om villkoren för bankernas kreditgivning, m. m., i vad avser yrkande 1.

Reviderad finansplan 1984

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 150 bilaga 1, vari regeringen (finansdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels har föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,

9. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1984/85, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i propositionen intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

dels har berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om

18. utnyttjande av finansfullmakten.

Motionsyrkanden

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motionsyrkanden:

beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

2933 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen,

2941 av Karin Söder m. fl. (c) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

2956 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen,

2957 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

beträffande *villkoren för bankernas kreditgivning*

1080 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1983/84: 1079 – hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om större frihet för bankerna i fråga om t. ex. räntesättning och amorteringstider,

beträffande *upphävande av lagstiftningen om kollektiva löntagarfonder*

2933 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs

3. att riksdagen beslutar upphäva följande lagstiftning om de kollektiva löntagarfonderna:

lag om vinstdelningsskatt,

lag om ändring i lagen (1979: 609) om allmän investeringsfond,

lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),

lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,

lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272),

lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),

lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),

lag med reglemente för allmänna pensionsfonden, och beslutar anta de reglementen som gällde före löntagarfondsbeslutet,

lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,

lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),

lag om ändring i lagen (1979: 648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkring för tilläggspension,

2956 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari hemställs

3. att riksdagen beslutar upphäva följande lagstiftning om löntagarfonder

lag om vinstdelningsskatt,

lag om ändring i lagen (1979: 609) om allmän investeringsfond,

lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),

lag om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),
lag med reglemente för allmänna pensionsfonden, och beslutar anta det reglemente som gällde före löntagarfondsbeslutet,
lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),
lag om ändring i lagen (1979: 648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkring för tilläggspension,

beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

2933 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) vari hemställs
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen,

2941 av Karin Söder m. fl. (c) vari hemställs
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordas i motionen,

2956 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari hemställs
2. att riksdagen godkänner de riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen,

2957 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs
2. att riksdagen beslutar att godkänna de allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som förordas i motionen.

Propositionen

Den ekonomiska politiken

I propositionen framhålls att den svenska ekonomins återhämtning fortsätter med oförminskad styrka. I den reviderade finansplanen redovisas ett antal nya uppgifter, som bestyrker att den hösten 1982 inledda politiken gett produktion och sysselsättning en kraftig stimulans, samtidigt som obalanserna på viktiga områden påtagligt minskat.

Med hänsyn till den höga prioritet som regeringen tillmäter sysselsättningsmålet och det nödvändiga i att dämpa inflationstakten för att nå detta mål, ligger målet att reducera inflationen till nivån 4% under 1984 kvar. Likaså är det ett mål för regeringen att under loppet av 1985 ytterligare nedbringa inflationstakten till nivån 3%.

Finanspolitiken har för 1984 redan givits en klart restriktiv inriktning. Den totala kontraktiva efterfrågeeffekten från den offentliga sektorn på ekonomin beräknas till drygt 2% av BNP. För 1985 avtecknar sig, mot bakgrund av fattade beslut, en fortsatt kontraktiv effekt, som emellertid blir mindre än i år och huvudsakligen hänför sig till inkomstautomatiken.

Även *penningpolitiken* är inriktad på att stabilisera konjunkturutvecklingen och motverka en inflationsdrivande likvidisering av ekonomin. Kreditexpansionen till allmänheten begränsas och den ökande statsskulden placeras huvudsakligen utanför banksystemet. Likviditetstillväxten i ekonomin blir betydligt lägre 1984 än 1983 och de närmast föregående åren.

De löneavtal som slutits i år gör det svårt att nå ned till den målsatta inflationstakten. För 1985 föreligger en allvarlig risk att kostnadsutvecklingen avviker än mer från den takt som är förenlig med det uppsatta inflationsmålet. Därför är det nödvändigt att omedelbart vidta åtgärder i syfte att begränsa kostnadstrycket och löneglidningen. Följande *särskilda åtgärder* har därför redan vidtagits eller föreslås nu för riksdagen.

1. Ett allmänt prisstopp införs. Genom detta prispolitiska ingripande i kombination med övriga åtgärder återskapas möjligheterna att under loppet av 1984 pressa ned inflationstakten till den målsatta nivån. Prisstoppet medför också att de underliggande kostnadsökningarna kan hållas tillbaka, bl. a. genom en större återhållsamhet i fråga om löneglidning.
2. Hyresstopp införs under 1984.
3. För att stödja inflationsbekämpningen på det fördelningspolitiska planet införs stopp för höjningar av utdelningarna på aktier 1985.
4. I syfte att sterilisera den omfattande likviditeten i ekonomin bör en särskild likviditetsdeposition införas. Likviditetsindragningarna bör gälla till utgången av år 1986 med möjlighet för regeringen att medge återbetalning av beloppen tidigare. Depositionerna beräknas uppgå till ca 10 miljarder kronor.
5. För att motverka riskerna för ett ökat inflationstryck inom skogssektorn bör en ytterligare, särskild likviditetsindragning ske från den 1 juli 1984, baserad på exportvärdet av skogsprodukter. Bakgrunden till denna åtgärd är den snabba internationella prisuppgång som ägt rum på skogsindustrins produkter. Exportdepositionerna inom skogsindustrin beräknas uppgå till 1 à 1 1/2 miljard kronor.
6. Kontokortskrediterna till hushållen begränsas. Regeringen har i detta syfte tagit upp överläggningar med kontokortsföretagen.

Vid sidan av dessa åtgärder är det enligt föredragandens mening angeläget att arbetsmarknadens parter genom förnyade överläggningar etablerar sådana förutsättningar för löne- och inkomstutvecklingen under 1985 att de uppsatta målen för den ekonomiska politiken, och då främst sysselsättningsmålet, kan uppfyllas. Alla parter måste nu göra en förnyad ansträngning för att göra det möjligt för Sverige att undvika den massarbetslöshet

som etablerats i en rad länder under det senaste decenniet. I propositionen understryks att stora sociala och ekonomiska värden står på spel om det skulle visa sig omöjligt att åstadkomma den nödvändiga uppslutningen kring kampen mot inflationen.

De *arbetsmarknadspolitiska insatser* som föreslås är främst inriktade mot att underlätta konjunkturuppgången och förbättra industriföretagens möjligheter att fylla sitt behov av utbildad arbetskraft.

Förslagen kan sammanfattas på följande sätt.

Anslagen för arbetsmarknadsutbildning vidgas så att ytterligare 15 000 personer kan genomgå utbildning under nästa budgetår.

För att bekämpa arbetslösheten inom byggsektorn tidigareläggs en rad statliga byggprojekt. Totalt sett presenteras förslag som beräknas öka byggvolymen med sammanlagt 2,2 miljarder kronor till en kostnad för staten om 1,6 miljarder kronor.

För att underlätta rörligheter på arbetsmarknaden höjs bl. a. flyttningsbidragen.

AMS program för förbättrad arbetsmarknadsservice bör genomföras snabbt.

Under hösten startas regeringens planerade utbildningssatsning i datateknik för lågutbildade. För att finna former för den fortsatta satsningen startas ett särskilt pilotprojekt för 5 000 anställda.

Sammanlagt beräknas kostnaderna för de sysselsättningspolitiska åtgärder som nu föreslås till ca 2,6 miljarder kronor.

Vad gäller *fördelningspolitiken* anförs i propositionen att den viktigaste fördelningspolitiska insats som kan göras är att driva en ekonomisk politik som gör det möjligt att upprätthålla full sysselsättning och stabila priser. Regeringen har tidigare tagit en rad initiativ för att mer rättvist fördela de ekonomiska bördor som är oundvikliga om krispolitiken skall bli framgångsrik.

I propositionen presenteras därutöver åtgärder för att kraftigt förstärka stödet till barnfamiljerna. Barnbidraget höjs 1985 med 1 500 kr. till 4 800 kr. per barn och år samt studiebidraget med 125 kr. till 400 kr. per månad. Samtidigt höjs flerbarnstilläggen. Kostnaderna för dessa förbättringar beräknas till 2 900 milj. kr.

Vidare förbättras bostadsstödet genom en höjning av den övre hyresgränsen och inkomstgränserna i bostadsbidragssystemet. Garantinivån i föräldraförsäkringen höjs från 37 till 48 kr. per dag.

Den totala kostnaden för de familjepolitiska åtgärderna uppgår till 3 300 milj. kr.

I propositionen om *kommunalekonomiska frågor inför år 1985* (1983/84: 133) föreslogs att skatteutjämningsbidragen m. m. inte längre skulle räknas upp i samma takt som tidigare. Därvid förutsattes att merpar-

ten av de medel som frigörs skulle användas för att stimulera sysselsättningen i kommunsektorn.

De nya insatser som nu görs på familjepolitikens och arbetsmarknadspolitikens områden innebär betydande finansiella lättnader för kommunerna. För att mildra effekten av den likviditetsindragning som sker även för kommunsektorn föreslås att ramen för extra skatteutjämningsbidrag vidgas från 110 milj. kr. till 200 milj. kr. för 1985.

Mot denna bakgrund finner föredraganden att det inte är aktuellt, som förutskickades i proposition 1983/84: 133, att i särskild ordning tillföra kommunsektorn ytterligare medel.

Budgetpolitiken

Den ekonomiska återhämtningen har skapat utrymme för att föra en restriktiv budgetpolitik utan att den skapar arbetslöshet. Eftersom uppgången i sig förstärker budgetens inkomstsida och minskar trycket på utgiftssidan har detta lett till att statens budgetunderskott detta och nästa budgetår minskar påtagligt.

För *budgetåret 1983/84* sjunker underskottet från 86,6 miljarder 1982/83 till 77,7 miljarder kronor.

För *budgetåret 1984/85* beräknas underskottet sjunka med ytterligare drygt 10 miljarder kronor till 67,2 miljarder kronor. Det är 13,6 miljarder kronor lägre än beräkningarna i årets budgetproposition. Detta förklaras främst av en snabbare tillväxt i skatteunderlaget än enligt tidigare antaganden.

Samtidigt har statsskuldräntorna räknats ned påtagligt, bl. a. som en följd av lägre räntenivå, mindre ökning av statsskulden och sänkt dollarkurs.

I här redovisade beräkningar har förslagen på familjepolitikens område och inom arbetsmarknadspolitiken beaktats.

I propositionen framhålls att det ännu är för tidigt att dra bestämda budgetpolitiska slutsatser för den framförliggande perioden. De nuvarande beräkningarna för 1984/85 motiverar inte omedelbara budgetpolitiska åtgärder. Det måste dock konstateras att om den fortsatta utvecklingen skulle leda till att pris- och löneutvecklingen även för 1985 ligger på en långsiktigt alltför hög nivå, skärps kraven på finanspolitiken väsentligt. Kraftfulla budgetpolitiska åtgärder blir i en sådan situation oundvikliga.

Hittills tillämpade *riktlinjer för budgetpolitiken* kommer under alla förhållanden att behöva gälla även för *budgetåret 1985/86*. Det innebär bl. a. att utrymme för särskilt angelägna reformer måste skapas genom omprioriteringar i form av neddragning av annan verksamhet.

Motionerna

I *motion 2933* (m) framhålls att förstärkningen av den internationella konjunkturen är huvudförklaringen till att det nu ser ut att gå bättre även för Sverige. Den svenska konjunkturförbättringen är dock i nästan alla väsentliga avseenden svagare än under de två senaste uppgångarna. Förbättringen vilar dessutom på en mycket bräcklig grund. Devalveringen har inte utnyttjats för att angripa den alltför snabba lönekostnadsutvecklingen, den stela lönestrukturen och de stora problemen i den offentliga sektorn. Ännu är det dock inte för sent att genom snabba beslut om utgiftsnedskärningar göra en del av de vinster en konjunkturuppgång för med sig bestående. Regeringens proposition innehåller emellertid inte några förslag i denna riktning.

Regeringen lanserade efter regimskiftet begreppet "den tredje vägen". Med detta avsågs en politik som skulle kombinera låg inflation med låg arbetslöshet. Det skulle vara både–och men blev i stället varken–eller. I september 1982 var inflationen både i Sverige och i OECD-länderna ca 8%. Därefter har inflationen fallit till omkring 5% i OECD-länderna. I Sverige däremot har inflationen stigit till 9%.

Samtidigt som arbetslösheten sjunker i OECD-länderna ökar den i Sverige. Den totala arbetslösheten uppgår nu till drygt 350 000 personer i Sverige, vilket är mer än 8% av arbetskraften.

Regeringens ekonomiska politik har enligt motionärerna kännetecknats av en serie undanmanövrer. Den inledde med att välja den lättillgängliga devalveringsvägen framför en intern anpassning. Man fortsatte med att hoppas på att LO och SAF skulle klara inflationsbekämpningen. Avsaknaden av regeringsinsatser mot inflationen medförde att prisstegringen fortsatte att ligga på dubbla omvärldens. När regeringen till slut insett att det inte går att prata ner inflationen väljer den återigen att skjuta problemen framför sig, denna gång i form av ett panikpaket bestående av pris-, hyres- och utdelningsstopp m. m. All historisk erfarenhet såväl som vetenskaplig expertis har visat att sådana åtgärder är verkningslösa.

Det finns ingen rationell ekonomisk-politisk motivering för panikpaketet. Åtgärderna angriper endast symptomen och inte orsakerna till pris- och kostnadsstegringarna. Paketet strider dessutom mot näringslivets berättigade önskan om fasta spelregler.

I motionen understryks att moderata samlingspartiet motsätter sig statlig inblandning i avtalsrörelsen. Parterna måste ha full frihet att förhandla, men de skall också ta ansvar för konsekvenserna. På så vis kan alltför snabba löneökningar motverkas.

Bakom den tillfälliga förbättringen av budgetunderskottet döljer sig en ekonomisk utveckling som kommer att göra läget än mer besvärligt om några år. Löneökningarna har blivit högre än väntat, vilket ger större statsinkomster. De extraordinära budgetförstärkningarna skrivs upp till

hela 14,4 miljarder nästa budgetår. Regeringen hoppas dessutom på sänkt dollarkurs och att den inträffade nedgången i räntenivån skall bli bestående trots att de aktuella tendenserna går åt motsatt håll.

Den avgörande svagheten i regeringens budgetpolitik är avsaknaden av utgiftsnedskärningar. Att gå in i en kommande konjunkturnedgång med ett underliggande underskott på drygt 80 miljarder kronor är utomordentligt farligt. I en konjunkturnedgång ökar underskottet automatiskt. Därför är det så viktigt att sparandet sker nu. Därigenom kan räntenivån pressas ned så att fler investeringar blir lönsamma. Därmed tryggas exportframgångar och sysselsättning även efter högkonjunkturen. Slutsatsen av regeringens egen långtidsbudget är att det krävs ett långsiktigt och konsekvent besparingsarbete som genast måste påbörjas.

För att lösa både de kortsiktiga stabiliseringsproblemen och de långsiktiga strukturfrågorna är för det första en kraftig bantning av utgifterna i stat och kommun nödvändig. För det andra krävs en sänkning främst av inkomstskatter, arbetsgivaravgifter och företagsskatter. För det tredje måste löntagarfonderna avskaffas. För det fjärde behövs en genomgripande omstrukturering av den offentliga sektorn. Det krävs privatisering, konkurrens, avgiftsfinansiering och avreglering för att frigöra tjänsteproduktionen och därmed trygga sysselsättningen.

Motionärerna framhåller att moderata samlingspartiet står fast vid att tidigare föreslagna besparings- och skattesänkningsförslag skall genomföras. Det innebär besparingar på 23,7 respektive 28,8 miljarder kronor på budget- respektive kalenderår. Tillsammans med angivna skattesänkningsförslag innebär detta ett underliggande budgetunderskott som ligger ca 12 miljarder kronor under det av regeringen föreslagna.

Inflationsbekämpningen bör ha tre huvudinslag. Viktigast är en uppstramning av finanspolitiken. Det är vidare nödvändigt med en politik som innebär att arbetsmarknadens parter själva skall ta sitt ansvar för både löne- och sysselsättningsutvecklingen. Därtill vill motionärerna bekämpa inflationen genom skattesänkningar.

För att klara sysselsättningen på sikt måste, enligt motionärerna, den ekonomiska politiken stimulera utvecklandet av enskilda företag i alla sektorer. Men industrisysselsättningen kommer inte att öka i tillräcklig omfattning för att klara arbetsmarknadsproblemen under 1980-talet. Privata tjänstesektorn måste därför expandera. Den offentliga sektorns monopol, regleringar, skattetryck m. m. hindrar delar av den privata tjänstesektorn från att växa. En omstrukturering av den offentliga sektorn som skapar ökat utrymme för skattesänkningar och privata initiativ är nödvändig.

I *motion 2941* (c) påpekas att inflationstaktens utveckling under loppet av 1983 är anmärkningsvärd. Efter en viss minskning under perioden januari till mars, då devalveringseffekten avtog, ökade inflationen sakta

under våren och sommaren för att stanna kring 9-procentsnivån. Någon säker tendens till minskad inflation har ännu inte synts till.

I årets avtalsrörelse lät regeringen den offentliga sektorn gå före och det på ca 2% högre lönekostnadsnivå än det tak regeringen själv angivit två månader tidigare. Dessutom innehöll avtalen just sådana följsamhets- och löneglidningsklausuler, som regeringen hårt fördömt bl. a. i 1983 års reviderade finansplan. Efter denna inledning var det knappast förvånansvärt att resten av avtalsrörelsen utvecklade sig till rena huggsexan. En ungefärlig prognos för kostnadsökningen i industrin under år 1984 pekar nu mot 8–9%.

Regeringens motdrag när den insåg att hela dess ekonomiska strategi höll på att kapsejsa var att införa pris- och hyresstopp. Ett otal vetenskapliga studier över hela världen har visat att prisstopp är en meningslös åtgärd som inte kan hindra inflationen, utan enbart tjänar till att vilseleda allmänheten.

Regeringens försök att genom "rundabordssamtal" med arbetsmarknadens parter uppnå samförstånd om stabiliseringspolitiken anser däremot motionärerna vara ett mer konstruktivt grepp än prisstopp.

En konsekvens av regeringens handfallenhet under avtalsrörelsen kan bli att regeringen kan komma att tvingas till kraftiga pålagor under hösten.

Centern har sedan ett år tillbaka haft en prognos som innebär en inflation under loppet av år 1984 på 6–7%. Motionärerna finner ingen anledning att revidera den bedömningen.

Den reviderade finansplanen innehåller vissa varningar. Motionärerna anser emellertid att det helt dominerande intrycket av den bild planen ger av den ekonomiska utvecklingen är mycket glättad. Resultatet har enligt motionärerna blivit ett markant sänkt krismedvetande hos svenska folket, vilket allvarligt kommer att försvåra att i framtiden ta itu med den svenska ekonomins strukturella problem.

Den förbättring som nu redovisas av statens kassamässiga budgetunderskott för 1984/85 förklaras enligt motionärerna främst av kraftigt ökade skatteinkomster på grund av att avtalsrörelsen givit större löneökningar än väntat. Dessutom har summan engångsförstärkningar i budgeten höjts ytterligare, bl. a. på grund av förändrade rutiner för skatteinbetalningar. Utgifterna för statsskuldräntor skrivs i propositionen ned med 4,5 miljarder kronor. Den senaste tidens utveckling av dollarn och den amerikanska räntan innebär emellertid ett klart hot att denna utgiftsminskning inte kommer att förverkligas. Några utgiftsminskningar i form av besparingar föreslås inte.

Enligt motionärerna kvarstår alltså även på budgetområdet de grundläggande problemen. Såväl långtidsutredningen (LU 84) som den nu presenterade långtidsbudgeten visar att den nuvarande löne- och prisstegringstakten visserligen kan komma att ge en temporär minskning av budgetunderskottet, men efter några år stegras det ånyo drastiskt. Regeringen medger

själv i den reviderade finansplanen att löneutvecklingen för 1984 i stort sett ligger i nivå med långtidsbudgetens högalternativ. Desto mer anmärkningsvärt finner motionärerna det därför vara att regeringen i samma andetag drar slutsatsen att de nuvarande beräkningarna för 1984/85 inte motiverar några omedelbara budgetpolitiska åtgärder.

De dagsaktuella besluten på det ekonomiska området måste fogas in i en långsiktig strategi för den ekonomiska politiken. Detta gäller också budgetpolitiken. Det är nödvändigt att de offentliga utgifterna nu minskar för att inte överlämna en ohanterlig statsskuld till nästa generation.

Centern har en grundläggande tro på den enskilda människans initiativförmåga, möjlighet att ta ansvar och frihet att göra egna val. Därför förespråkar centern ett marknadsekonomiskt system, men detta måste vara förenat med bestämda ramar vad gäller fördelnings- och miljöpolitiken. En väl fungerande marknadsekonomi måste till sin karaktär vara decentralistisk.

Den övergripande ekonomiska politiken bör, anser motionärerna, kombineras med en näringspolitik särskilt inriktad på de mindre och medelstora företagen, en regionalpolitik som ger alla delar av landet möjlighet att utvecklas och en arbetsmarknadspolitik som bl. a. underlättar för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden.

Skattepolitiken måste utformas så att den stimulerar till arbete och investeringar och därigenom blir ett stöd för den ekonomiska politiken och näringspolitiken. I ett läge där staten tvingas till en stram finanspolitik ställs särskilt stora krav på en rättvis fördelningspolitik.

Det stora budgetunderskottet är enligt motionärerna det allvarligaste hotet mot den svenska ekonomin. Budgetunderskottet ökar inflationsrisken, driver upp räntenivån och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för industrins investeringar. Det sistnämnda kan bli ett akut problem om den nuvarande högkonjunkturen leder till att industriinvesteringarna börjar öka.

Ett centralt mål för den ekonomiska politiken under 1980-talet måste därför vara att avveckla det strukturella budgetunderskottet genom att kraftigt minska de offentliga utgifterna. Det är nu, när Sverige har draghjälp av en internationell konjunkturuppgång, som de offentliga utgifterna måste dras ner radikalt. Skattehöjningar är inte någon framkomlig väg för att sanera statsfinanserna.

En kraftfull besparingspolitik blir av sysselsättnings- och stabiliseringsskäl betydligt svårare att föra när konjunkturen vänder nedåt igen. Då ökar också oundvikligen statens utgifter för sysselsättningspolitiken.

Enligt långtidsutredningen bör budgetbesparingar ske med i genomsnitt 6 miljarder kronor de närmaste åren framöver. I den nuvarande högkonjunkturen bör följaktligen besparingarna vara betydligt större än 6 miljarder kronor.

Motionärerna uppger att centerns budgetförslag innebär, med de föränd-

ringar som skett sedan januari (militära försvaret, u-hjälpen) och som nu sker i anslutning till kompletteringspropositionen (familje- och arbetsmarknadspolitiken), att de redovisar ett 9 miljarder kronor bättre budgetsaldo än regeringen.

I *motion 2956* (fp) anförs att den internationella draghjälpen måste utnyttjas för att få till stånd den nödvändiga anpassningen av ekonomin, vilket betonas både av OECD:s senaste Sverigerapport och regeringens egen långtidsutredning. Om anpassningen skjuts upp till en kommande internationell konjunkturavmattning kan resultatet bli en katastrofal ökning av arbetslösheten. Men detta är vad regeringens politik i praktiken innebär. Folkpartiet kan inte acceptera en sådan oansvarig och lättsinnig politik.

Den nuvarande förbättringen i Sverige kan inte dölja att de strukturella obalanserna kvarstår. Budgetförbättringen i regeringens alternativ är tillfällig och beror i huvudsak på stigande lönesummor. På längre sikt riskerar detta att driva upp inflationen och därmed försämra konkurrenskraft, produktion och sysselsättning. Utvecklingen i mitten av 1970-talet får inte upprepas.

Folkpartiet föreslår mot denna bakgrund en stramare finanspolitik än regeringen. I motionen redovisas ett budgetsaldo som enligt motionärerna är drygt 10 miljarder kronor bättre än regeringens.

Den kortsiktiga *stabiliseringspolitiken* måste utformas så att den står i överensstämmelse med inriktningen av en långsiktigt riktig ekonomisk politik. Detta innebär enligt motionärernas uppfattning framför allt att det krävs en stramare finanspolitik än den regeringen föreslår. Men denna politik kan inte innebära höjda skatter. Därmed blir utgiftsbegränsningar det sätt på vilket denna politik nu måste bygga. Detta är speciellt viktigt eftersom den internationella konjunkturuppgången gör det möjligt att genomföra utgiftsbegränsningar utan svåra följder för den totala efterfrågenivån i ekonomin och därmed utan kraftiga ökningar av arbetslösheten.

Motionärerna anser att regeringen reagerat på avtalsutfallet med fel åtgärder. Prisstopp, hyresstopp och kreditmarknadsregleringar har aldrig tidigare lett till framgång och kommer inte att göra det denna gång heller. I motionen konstateras att de regleringsingrepp som föreslagits implicerar att socialdemokraterna egentligen inte hyser någon tilltro till fria marknader och fria avtal på vare sig faktor- eller varumarknaderna.

I motionen framhålls att det dessvärre nu inte är möjligt att särskilt mycket påverka utfallet av 1984. Mer konstruktivt är att ta upp en principiell diskussion om statsmakternas ansvar för resultatet av kommande avtalsuppgörelser.

Den principiella utgångspunkten bör enligt motionärerna vara följande. Regeringen anger ramarna för den ekonomiska politiken inför avtalsförhandlingarna. Det är bra som den nuvarande regeringen gjort att ange ett

inflationsmål. Men detta måste understödjas av en stram finanspolitik som ger det trovärdighet. Varje regering måste förbehålla sig rätten att korrigera den ekonomiska politiken om resultatet av avtalsförhandlingarna eller yttre omständigheter kräver det. I princip är det inte fel att regeringen nu vidtagit åtgärder även om de konkreta stegen liksom tidpunkten kan kritiseras.

Kostnaderna för de ökade arbetsmarknadsinsatser som blir nödvändiga till följd av för höga avtal måste delvis bäras av arbetsmarknadens parter. En tänkbar lösning skulle vara att finansiera de ökade arbetsmarknadsåtgärderna genom minskade statsbidrag till arbetslöshetsförsäkringen. I motsvarande utsträckning får då löntagarnas och arbetsgivarnas avgifter till försäkringen höjas. Ökade avgifter för detta ändamål är mer tilltalande än ökade skatter.

Vad gäller *budgetpolitiken* står folkpartiet fast vid de besparings- och skattesänkningsförslag som presenterades i motion 1983/84:2088 i anslutning till årets budgetproposition och som gav ett budgetsaldo, vilket på helår var 12–13 miljarder kronor lägre än regeringens. Det är enligt motionärernas uppfattning nödvändigt att åstadkomma en stor del av den anpassning som krävs så snart som möjligt och utnyttja den gynnsamma konjunkturen. Helst borde anpassningen naturligtvis redan ha påbörjats i långt större utsträckning än som gjorts. Med regeringens nuvarande inriktning av budgetpolitiken riskerar den nödvändiga anpassning – som t. ex. långtidsutredningen kräver – att behöva genomföras i ett stagnerande världskonjunkturläge, varvid effekterna på arbetslösheten blir förödande.

I motionen understryks att marknadsekonomin på flera områden måste fås att fungera bättre. Detta kräver åtgärder och insatser på ett antal olika områden. Det gäller bl. a. att undvika olika flaskhalsproblem på arbetsmarknaden. Erfarenheterna från 1970-talet tyder på att sådana flaskhalsar tenderar att uppstå allt tidigare i konjunkturuppgångarna vilket medför en press uppåt på lönekostnaderna. Även lönestrukturen mellan olika typer av arbetskraft har stor betydelse i detta sammanhang. De höga marginalskatterna innebär bl. a. en inlåsning av arbetskraften och en bristande rörlighet på arbetsmarknaden. I motionen krävs en ytterligare sänkning av marginalskatterna inom ramen för oförändrat skattetryck.

Ett nödvändigt inslag i en politik för en bättre marknadsekonomi är vidare en avveckling av de kollektiva löntagarfonderna. Inte ens finansministern har, säger motionärerna, funnit något gott att säga om dessa fonder – de nämns över huvud taget inte alls i den reviderade finansplanen annat än i förebigående.

I *motion 2957* (vpk) sägs att sedan början på femtiotalet har den svenska ekonomin utvecklats i någorlunda regelbundna 5-åriga konjunkturcyklar med ständigt lägre tillväxt i BNP i varje högkonjunkturfas. Även om den nuvarande tillväxten i ekonomin fortsätter en tid syns inte utvecklingen hittills tyda på en avgörande förändring av den långsiktiga trenden.

På en punkt avviker dock uppgången tydligt från tidigare högkonjunkturer. Det gäller företagens vinster och inkomst- och förmögenhetsfördelningen. Denna gång har det skett en mycket kraftig ökning av företagsvinsterna och av de stora förmögenhetstillgångarna. Inte bara den statliga politiken utan även hela det kapitalistiska samhällets etablissemang har eftersträvat detta. Denna utvecklings "andra sida" har varit sänkta reallöner för de arbetande, att flera måste få sociala bidrag för att klara sin försörjning och att den sociala segregationen i samhället tilltagit.

Den kraftiga omfördelningen av samhällets produktion till de arbetandes nackdel har skapat ökade finansiella tillgångar hos många storföretag. De likvida tillgångarna i näringslivet bedöms uppgå till 160 miljarder kronor – vilket är mer än dubbelt så mycket som det statliga budgetunderskottet. Likväl har detta inte lett till någon påtaglig och långsiktig investeringsuppgång inom landet. Vad som däremot har skett är en kraftig ökning av kapitalexporten.

Motionärerna anser att det behövs en stor ekonomisk omfördelning för att bryta den pågående trenden att alltmer svindlande resurser förs över från de lönarbetande till främst de kretsar och institutioner som utgör storkapitalet och/eller bedriver den alltmer omfattande spekulationen.

Detta historiskt nästan enastående berikande av landets överklass har ägt rum samtidigt som det för folket predikats att alla måste dra åt svångremmen för att klara landet ur krisen.

Det krävs ett slut på detta gödande av förmöget folk, framhåller motionärerna, som upprepar sina tidigare framförda krav på en räfst och reduktion mot dessa svällande förmögenheter. Motionärerna förordar således ånyo kraftiga skärpningar av omsättningsskatten på aktiehandeln, bolagsskatten och skatten på stora förmögenheter. Dessa åtgärder måste kompletteras med insatser för de breda grupperna såsom t. ex. sänkta livsmedelspriser genom att slopandet av momsen på mat inleds.

Utgångspunkten för regeringens antiinflationspolitik är felaktig, framhåller motionärerna och påpekar att det går att öka löner på profiternas bekostnad utan att detta leder till inflation. En politik som syftar till att hålla tillbaka lönerna medför därför inte att inflationens orsaker undanröjs. Däremot kan ett pris- och hyresstopp och de andra konkreta åtgärder regeringen nu vidtagit eller föreslår låta sig inordnas i en politik för omfördelning till de arbetandes förmån om angreppen på lönerna utmönstras. Regeringens egen strävan – utifrån dess felaktiga inflationsteori – är att hålla nere lönerna, varigenom de arbetande i det långa loppet skulle förlora också på detta paket. Åtgärderna mot företagen är till stor del illusoriska genom sin tidsbegränsade karaktär. De måste ha en delvis annan utformning och vara insatta i en annan strategi. Dessutom kan den föreslagna likviditetsindragningen från kommunerna för många kommuner innebära en direkt verksamhetsneddragning. Också en sådan drabbar mest arbetarklassen.

Den ekonomiska politiken kan enligt motionärerna inte bygga på att kapitalets exportindustrier skall utgöra huvuddrivkraften i den ekonomiska utvecklingen. Det privata storkapitalet lösgör sig alltmer från sin nationella grund. Den långsiktiga utvecklingen pekar på alltmer av transnationalisering och utrationalisering av mänskligt arbete. Därför måste kapitalbildning och investeringar i växande grad ställas under samhällelig kontroll och organiseras i samhälleliga former under demokratiskt inflytande. Regeringen bör utarbeta en plan för produktionslivets framtida utveckling. En sådan plan bör innefatta ett nationellt industriprogram i samhällelig regi på 100 000 jobb.

En annan åtgärd som förespråkas av motionärerna är en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn, inom bl.a. sådana områden som undervisning och forskning, kommunikationer och hälsovård. Denna utbyggnad fordrar en budgetpolitik som inte gör det statliga budgetunderskottet till den stora fixpunkten för den ekonomiska politiken. Problemet med statsskulden är främst att de räntor som betalas ut bidrar till en ojämnare inkomstfördelning. Förvisso måste det hushållas effektivt med de offentliga medlen – men en allmän nedskärnings- och åtstramningspolitik hämmar den nationella ekonomins tillväxt. Den banar också väg för privatiseringar, vilka förstärker den sociala segregationen. En tillväxtbefrämjande politik, en politik för allas rätt till arbete och goda inkomster minskar automatiskt budgetunderskottet. Minskningen av budgetunderskottet är inte ett självständigt centralt mål. Det avgörande är samhällsnyttan och effekten för den ekonomiska utvecklingen.

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Internationell bakgrund

Sedan årsskiftet har världskonjunkturen ytterligare förstärkts. Den bedömning som presenteras i den reviderade nationalbudgeten, och som redovisas i tabell 1, innehåller flera uppjusteringar av produktionstillväxten inom OECD-området.

Tabell 1. Produktionstillväxten (BNP) i OECD-området
Årlig procentuell volymförändring

	1982	1983	1984
Förenta staterna	−2,4	3,4	5 1/4
Japan	3,2	3,0	4
Förbundsrepubliken Tyskland	−1,0	1,3	2 3/4
OECD – Europa	0,6	1,1	2
OECD – totalt	−0,4	2,3	3 3/4

Källa: Reviderad finansplan 1984.

Den stigande ekonomiska aktiviteten återspeglas också i en förväntad ökning i världshandeln för år 1984 med 5,5 % i volym.

Avgörande för den positiva utvecklingen har varit den accelererande tillväxten i Förenta staterna under år 1983 och första halvåret 1984. Till en del är denna snabba återhämtning från efterkrigstidens allvarligaste recession ett resultat av den expansiva finanspolitiken. Även om finanspolitiken kommer att verka fortsatt expansivt under resten av år 1984 och början av år 1985 finns det anledning att peka på faktorer som nu verkar återhållande på en fortsatt snabb tillväxt i Förenta staterna. Dit hör en stigande räntenivå samtidigt som risk för en viss ökning av inflationen håller tillbaka tillväxten i såväl investeringar som konsumtion. Därtill kommer att den snabba ökningen av tillväxten i sig kan medföra besvärande restriktioner på ekonomins utbudssida.

I jämförelse med övriga OECD-länder har utvecklingen i Europa varit svag. Till skillnad mot vad som varit fallet i Förenta staterna har den ekonomiska politiken haft en restriktiv inriktning. För år 1984 väntas emellertid tillväxttakten öka till 2 % att jämföra med nära 4 % för hela OECD-området. Till de positiva dragen i utvecklingen i Europa hör konsolideringen av den under år 1983 inledda ekonomiska återhämtningen i Förbundsrepubliken Tyskland. Från att tidigare främst varit genererad av en ökning i den privata konsumtionen är tillväxten nu främst orsakad av en positiv utveckling i de privata investeringarna och exporten.

Som framgår av diagram 1 har industriproduktionen sedan högkonjunkturåret 1974 utvecklats gynnsamt i Japan och Förenta staterna. Efter nedgången under perioden 1981–1982 har tillväxten i Förenta staterna varit mycket stark – industriproduktionen år 1984 kan förväntas ligga 25 % över 1974 års nivå – medan den svaga utvecklingen i Europa illustreras av att Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland och Sverige år 1984 endast når en industriproduktion som räknat i volym ligger mellan 4–8 % över 1974 års nivå.

Diagram 1. Utvecklingen av industriproduktion 1974–1984
1974 = 100

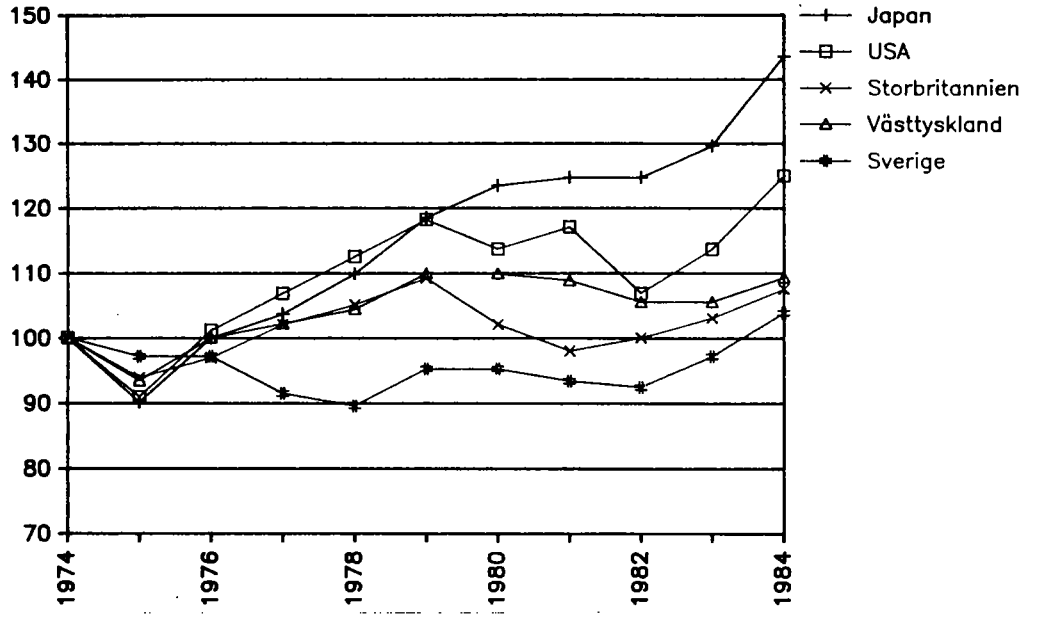

Källor: OECD och rev. finansplan.

Konsumentprisernas årliga procentuella förändring över en tioårsperiod framgår av diagram 2. Japan och Storbritannien har undergått en dramatisk utveckling. Utifrån en inflationstakt på nära 25% i Japan år 1974 och samma höga inflationstakt i Storbritannien år 1975 väntas inflationen under år 1984 att stabiliseras på nivån vid drygt 2% för Japan och för Storbritannien stanna vid knappt 6%.

Diagram 2. Konsumentprisernas utveckling 1974–1984

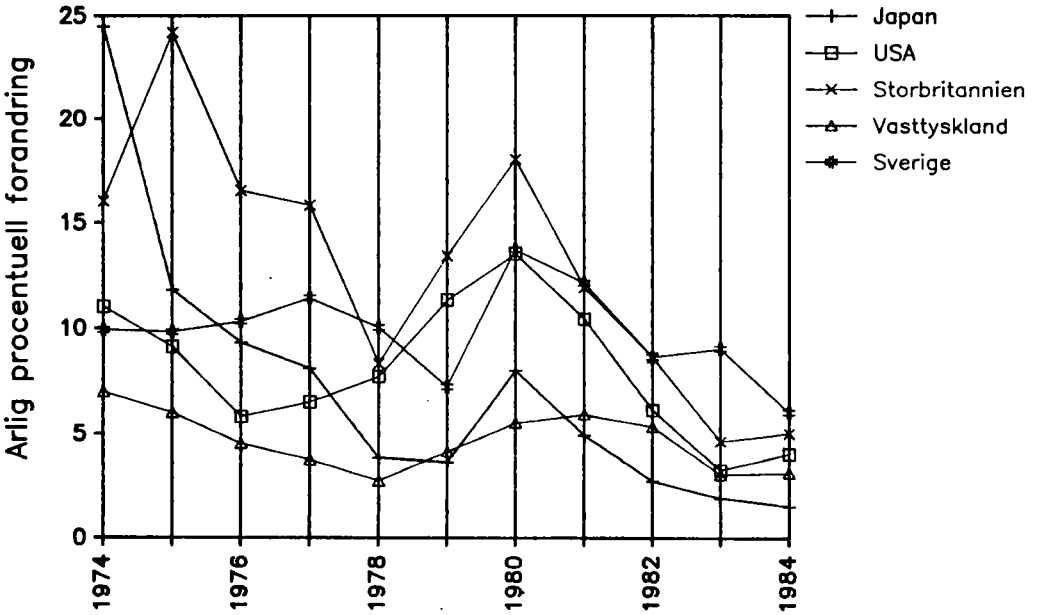

Källor: OECD och rev. finansplan.

Av diagram 2 framgår att prognosen för Sverige i den reviderade finansplanen ger en inflationstakt på 6– 6,5 % för år 1984, vilket alltjämt ligger för högt om konkurrenskraften mot de stora industriländerna inte successivt skall försämras.

När det gäller den totala sysselsättningsutvecklingen skiljer sig utvecklingen i Japan och Förenta staterna markant från utvecklingen i Västeuropa (se diagram 3).

Diagram 3. Total sysselsättningsutveckling 1974–1984
1974 = 100

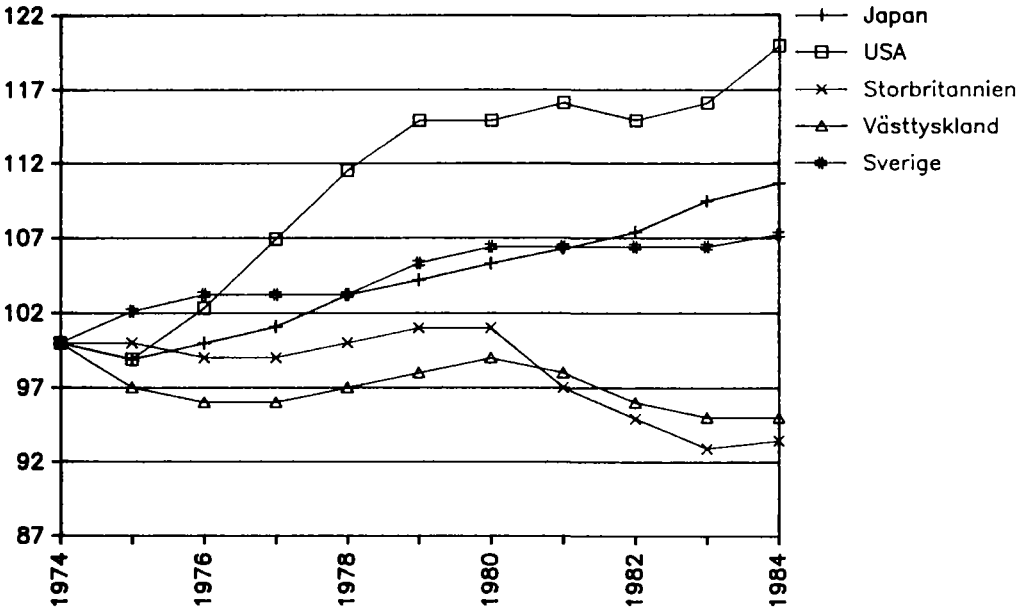

Källor: OECD och rev. finansplan.

Medan den totala sysselsättningen i Förenta staterna ligger nära 20 % över 1974 års nivå har det totala antalet sysselsatta i Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland gått ned. År 1984 väntas sålunda den totala sysselsättningen i Storbritannien ligga 6 % under 1974 års nivå.

Motsvarande utveckling av arbetslösheten under den här betraktade 10-årsperioden framgår av diagram 4. Trots att tillväxttakten även i OECD-länderna i Europa nu ökar fortsätter arbetslösheten under år 1984 att stiga för att under nästa år växa till rekordnivån 11,5 % av arbetskraften. Detta innebär en arbetslöshet i Västeuropa i slutet av år 1985 på nära 20 miljoner.

Diagram 4. Årlig procentuell arbetslöshet 1974–1984

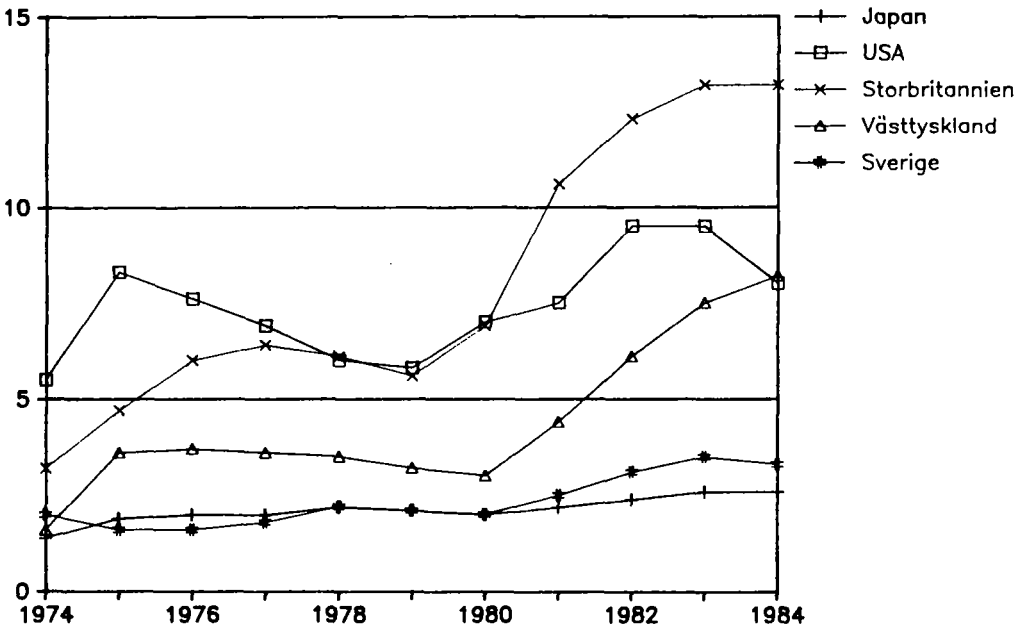

Källor: OECD och rev. finansplan.

Anmärkningsvärt är de sedan år 1980 ständigt stigande arbetslöshetstalen i Förbundsrepubliken Tyskland.

Det finns, enligt utskottets mening, i dagsläget inga indikationer på att högkonjunkturen kommer att brytas under år 1984. Osäkerheten om varaktigheten i konjunkturuppgången är emellertid betydande. Redan i inledningen av återhämtningsfasen utpekades höga realräntor, stigande dollarkurs, den extremt svåra skuldsituationen i u-länderna och utformningen av den ekonomiska politiken i främst de stora industriländerna, som orosmoment som kan äventyra den fortsatta uppgången.

När det gäller den höga nivån på realräntorna i Förenta staterna har dessa hittills inte verkat hämmande på investeringsutvecklingen. Det finns emellertid risk för att det kraftiga underskottet i statsbudgeten i kombination med en stigande efterfrågan på kredit kan markant höja räntenivån, vilket kan bryta den nuvarande positiva investeringsutvecklingen.

I början av år 1984 fanns tendenser till en fallande dollarkurs. Därefter har emellertid dollarkursen åter börjat stiga trots att den amerikanska bytesbalansen uppvisar ett, även i ett historiskt perspektiv, stort underskott. Osäkerheten om dollarkursens utveckling utgör ett av de mest oroande dragen i det nuvarande konjunkturläget.

Utvecklingen i u-länderna har under år 1984 påtagligt förbättrats. Den totala tillväxten i dessa länder väntas öka från ca 1% år 1983 till 4% år

1984, samtidigt som det samlade bytesbalansunderskottet reducerats kraftigt. Men skuldsituationen är alltjämt mycket svår och kan bli ohållbar om utvecklingen i Förenta staterna för med sig en stigande internationell räntenivå.

En från en redan hög nivå stigande internationell räntenivå har också en negativ påverkan på utvecklingen i Västeuropa. Men det bör framhållas att den höga dollarkursen i det korta perspektivet är en fördel för Västeuropa genom att de europeiska producenternas konkurrenskraft stärks och utgör t.ex. till en del förklaringen till den nuvarande positiva utvecklingen av Förbundsrepubliken Tysklands export.

För att den nuvarande positiva utvecklingen av Sveriges ekonomi skall bestå är det av utomordentlig vikt att inte ytterligare handelshinder skapas. Enligt utskottets uppfattning kan det dock inte uteslutas att de protektionistiska tendenserna i såväl industriländerna som u-länderna förstärks under de närmast kommande åren. Den höga dollarkursen med åtföljande stora bytesbalansunderskott i Förenta staterna har inneburit stora påfrestningar på vissa delar av den amerikanska industrin. En rad krav på skydd mot utländsk konkurrens har framförts och i vissa fall åtföljts av handelsbegränsande åtgärder.

1980-talets skuldkris och en befarad fortsatt låg tillväxt i industriländerna kan ytterligare förstärka u-ländernas betalningsbalansproblem. Detta ökar kraven på en ökad export till industriländerna men ger också incitament till åtgärder för att hindra importen.

Utskottet gör den bedömningen att den internationella konjunkturen under resten av år 1984 inte kommer att försämras. Om investeringarna utvecklas positivt i främst de större industriländerna föreligger förutsättningar för att högkonjunkturen kan vidmakthållas även under år 1985. Men kvardröjande skillnader i tillväxttakten mellan Förenta staterna och Västeuropa och osäkerhetsfaktorer vad gäller stabiliteten i världsekonomin, som utskottet här redogjort för, inger redan i det korta perspektivet oro.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

År 1984 har inneburit en fortsatt positiv utveckling av den svenska ekonomin som påbörjades under år 1983. Återhämtningen från krisåren under början av 1980-talet är alltjämt till sin karaktär exportledd och förväntas under andra halvåret av år 1984 förstärkas av en kraftig uppgång i investeringarna.

Export- och importprognoserna pekar mot ett betydande överskott i handelsbalansen. Det kan noteras att överskottet för årets första fyra månader i handelsbalansen uppgicktill 9,8 miljarder kronor, som kan jämföras med ett överskott på 3,8 miljarder under motsvarande period förra året. I den reviderade finansplanen har bedömningen av bytesbalansens saldo år 1984 ändrats från ett underskott på 5,2 miljarder kronor till ett underskott på 1 miljard. Enligt utskottets mening är en ytterligare förbättring av bytesbalansen möjlig.

I den reviderade finansplanen förutses den totala produktionstillväxten innevarande år uppgå till 2,8%. Som framgår av tabell 2 är det utöver förbättringen av den svenska exporten främst investeringsprognosen som i jämförelse med årets finansplan uppjusterats.

Tabell 2. Försörjningsbalans
Årlig procentuell volymförändring

	1983	Finansplan	Rev. finansplan
		1984	1984
Privat konsumtion	−2,0	0,2	0,3
Offentlig konsumtion	1,0	0,9	1,0
Bruttoinvestering	−3,2	1,1	3,5
därav industri	−6,9	8,0	15,0
Lagerförändring	−0,3	1,7	1,2
Export	10,1	5,1	7,4
Import	−0,3	4,5	6,5
Bruttonationalprodukt	1,9	2,6	2,8
Bytesbalans (miljarder kronor)	−6,1	−5,2	−1

De totala investeringarna bedöms öka med 3,5% och industriinvesteringarna med 15%. Det kan här nämnas att ett flertal senare publicerade investeringsprognoser indikerar en ännu högre tillväxt. I t. ex. Industriförbundets planenkät till de större företagen våren 1984 bedöms investeringarna för hela industrin öka med 20–25%.

Industriproduktionen antas öka med nära 7%. Förutom denna ökning av tillväxten i industriproduktionen har även positiva förändringar i industrins struktur ägt rum. Av diagram 1 på s. 19 framgår att industriproduktionen först i slutet av år 1984 efter stagnationen i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet åter når 1974 års volym. Den genomsnittligt höga produktivitetsnivån högkonjunkturåret 1974 dolde emellertid en industristruktur, som var illa anpassad till förändringarna i såväl det inhemska som det internationella marknadsläget.

Om utvecklingen vad gäller utrikeshandeln och investeringarna är positiv så är emellertid inte, enligt utskottets mening, situationen på arbetsmarknaden tillfredsställande. Det tar ofrånkomligen en viss tid innan den omläggning av den ekonomiska politiken, som genomfördes år 1982, ger positiva effekter på arbetsmarknaden. Av Industriförbundets tidigare nämnda planenkät till de större företagen framgår dock att en utpräglad brist på kvalificerad arbetskraft nu föreligger. Framför allt är bristen på tekniker påtaglig. I jämförelse med år 1974 är denna brist i dagsläget väsentligt mer accentuerad och av sådan omfattning att den kan verka återhållande på den fortsatta produktionsuppgången.

Den senaste arbetskraftsundersökningen i april visar emellertid en ökning av arbetslösheten med 15 000 personer jämfört med förra året. Allvarligt är också att även ungdomsarbetslösheten stiger trots ungdomslagen.

Även om arbetsmarknadsläget kan väntas bli bättre under resten av år 1984 kan därför inte, enligt utskottets mening, den nuvarande situationen på arbetsmarknaden accepteras. Ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser i enlighet med vad regeringen nyligen föreslagit måste därför vidtas.

Den preliminära bedömning av avtalsutfallet år 1984, som görs av konjunkturinstitutet i den reviderade nationalbudgeten, ger en lönekostnadsstegring på ca 7,5%. Detta innebär en ökning av lönekostnaderna som inte gör det möjligt att pressa ned inflationstakten till 4% under loppet av innevarande år. I den reviderade nationalbudgeten förutses under denna förändrade förutsättning inflationstakten i stället stanna vid 5,2%.

Då även de avtal som slutits efter presentationen av den reviderade finansplanen ligger klart över den nivå, som är förenlig med det uppställda inflationsmålet, finns enligt utskottets mening risk för, om inga åtgärder vidtas, att inflationstakten blir ännu högre än de beräknade 5,2 procenten.

De åtgärder som nu föreslås i den reviderade finansplanen syftar till att ytterligare dämpa pris- och kostnadsutvecklingen. Det är svårt att i dagsläget bedöma exakt vilka effekter dessa åtgärder kan få. Överslagsvis bör lönekostnadsökningen stanna vid 7% 1983–1984 och inflationen under loppet av år 1984 uppgå till 5%.

I *motionerna 2941* (c) och *2956* (fp) kommenteras översiktligt de bedömningar av utsikterna för år 1984 som redovisas i propositionen. Motionärerna understryker att det uppställda inflationsmålet inte kan uppnås med tanke på resultatet av pågående avtalsrörelse och att risk föreligger att läget på arbetsmarknaden kan försämras.

Som framgått av vad utskottet anfört delar utskottet motionärernas oro över den kommande pris-, kostnads- och sysselsättningsutvecklingen.

I *motion 2933* (m) kommenteras mer ingående de prognoser som redovisas i den reviderade finansplanen. I motionen framhålls att den totala arbetslösheten i dag är högre än någonsin tidigare i svensk historia. Den totala arbetslösheten uppgick, menar motionärerna, i mars till 8%. Denna utveckling innebär att man praktiskt taget befinner sig på samma nivå som genomsnittet för hela OECD-området. I moderata samlingspartiets sysselsättningsdefinition ingår då inte de individer som fått arbete genom arbetsmarknadspolitiska insatser. Dessa resulterar i, enligt motionärerna, "konstlade arbetstillfällen".

Utskottet vill framhålla att sysselsättningen är högre i dag än när den nya regeringen tillträdde hösten 1982. I motion 2933 antyds att den sysselsättning som skapas genom arbetsmarknadspolitiken är meningslösa terapiarbeten. Utskottet tar emellertid avstånd från motionärernas nedvärdering av det arbete som utförs som exempelvis beredskapsarbeten. Det är en egendomlig tanke som motionärerna för fram, att de arbetstillfällen, som prissätts på den reguljära arbetsmarknaden, genomgående är mer viktiga och väsentliga för samhället än de som genomförs i offentlig regi. Utskottet

vill emellertid framhålla, att det är till fördel om antalet personer sysselsatta genom särskilda åtgärder – utbildning, beredskapsarbete, rekryteringsplatser och ungdomslag – minskar. Detta är framför allt en fördel ur den enskilda individens synvinkel, vars valfrihet på arbetsmarknaden då ökar, men också av positiv betydelse för den ekonomiska utvecklingen om industriproduktionen därigenom kan ökas. En eventuell minskning av de arbetsmarknadspolitiska insatserna blir avhängig i vilken takt efterfrågan på arbetskraft på den öppna marknaden ökar.

Vad sedan beträffar den internationella jämförelsen av arbetslösheten mellan olika länder bör enligt utskottets uppfattning stor försiktighet iakttagas. Det kan t. ex. framhållas att andelen sysselsatta av den totalt tillgängliga arbetskraften är väsentligt högre i Sverige och Danmark än vad som gäller för övriga länder inom OECD-området. Detta kan innebära en väsentlig underskattning av arbetslösheten i hela OECD-området jämfört med Sverige och Danmark.

Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

I propositionen anförs att lönekostnadsökningen 1984 riskerar att bli större än vad som är förenligt med det av regering och riksdag uppställda inflationsmålet.

För att begränsa kostnadstrycket och löneglidningen har regeringen därför nyligen presenterat följande åtgärder:
- Ett allmänt prisstopp har införts fr. o. m. den 9 april.
- Hyresstopp införs under 1984.
- Höjda aktieutdelningar tillåts inte för 1984 års vinster.
- En likviditetsdeposition på 6% av lönesumman införs för näringslivet (3% för kommunerna). Depositionen gäller för den delen av arbetsgivares lönesumma som överstiger 20 milj. kr.
- En 3-procentig exportdeposition införs för skogsindustrin.
- Kontokortskrediterna till hushållen begränsas.

Utöver dessa åtgärder har regeringen uppmanat arbetsmarknadens parter att genom förnyade överläggningar etablera sådana förutsättningar för löne- och inkomstutvecklingen under år 1985 att det blir möjligt att begränsa prisökningarna till nivån 3%.

I partimotionerna redovisas ställningstaganden till regeringens förslag och alternativa förslag till utformning av riktlinjer för den ekonomiska politiken.

I moderata samlingspartiets *motion 2933* hävdas att för att lösa både de kortsiktiga stabiliseringsproblemen och de långsiktiga strukturfrågorna fordras främst en kraftig bantning av utgifterna i stat och kommun. I motionen avvisas de kompletterande åtgärder, dvs. prisstopp, hyresstopp m. m., som regeringen föreslår för att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen. Det alternativ som anges är "kraftfulla besparingar".

Den stabiliseringspolitik som förordas i motion 2933 är enligt utskottets mening ensidigt inriktad mot en minskning av budgetunderskottet utan hänsyn till främst effekterna på sysselsättningen. Besparingar på nära 30 miljarder kronor räknat på helår föreslås i motionen. Utskottet avvisade bestämt denna inriktning av finanspolitiken vid behandlingen av årets budgetproposition (FiU 1983/84: 25) och finner ingen anledning att nu ändra ståndpunkt. Enligt utskottet är en sådan politik såväl fördelningspolitiskt oacceptabel som stabiliseringspolitiskt ineffektiv – nettoeffekten på budgeten av att man isolerat vidtar kraftiga nedskärningar av offentliga utgifter är avsevärt mindre än den ursprungliga utgiftsminskningen. Som framhölls i samma betänkande kan en nedskärning av den storleksordning som anges i motionen leda till en mycket kraftig ökning av arbetslösheten.

Utskottet finner det också utmanande när kraven på nedskärningar av denna omfattning kombineras med skattesänkningar som i stor utsträckning gynnar de grupper i samhället som under senare år fått en betydande förmögenhetsökning.

Motionärerna betraktar vidare regeringens uppmaning till förnyade överläggningar mellan parterna på arbetsmarknaden i vad gäller löne- och inkomstutvecklingen under år 1985 som en otillbörlig statlig inblandning i avtalsrörelsen. Parterna måste ha full frihet att förhandla men ta ansvar för konsekvenserna.

Förslaget i motionen att parterna på arbetsmarknaden skall ta hela ansvaret för sysselsättningen förstärker intrycket av att motionärerna vill lösa inflationsproblemet med hjälp av en hög arbetslöshet. Det bör också i detta sammanhang framhållas att man i motion 2933 avvisar praktiskt taget samtliga förslag till sysselsättningsskapande åtgärder som föreslås i propositionen.

Effekterna av att låta parterna på arbetsmarknaden helt ta ansvar för sysselsättningsutvecklingen kommenteras i motion 2956 (fp) på följande sätt: "Problemet med modellen (att parterna skall ta ansvar för sysselsättningen) är att de som får betala i form av arbetslöshet har små möjligheter att påverka förhandlingarna. En mycket stor andel av de arbetslösa är t.ex. oorganiserade. Det gäller bl.a. många kvinnor och ungdomar." I motion 2956 (fp) framhålls att modellen från sociala utgångspunkter inte är acceptabel.

Utskottet delar de här angivna synpunkterna som framförs i motion 2956 och vill bestämt avvisa en politik med den inriktning som redovisas i motion 2933.

Att införa ett pris- och hyresstopp för att motverka inflationen påstås i motionen vara en verkningslös åtgärd. Utskottet vill med anledning av detta göra följande kommentar. De vidtagna åtgärderna utgör givetvis ingen långsiktig lösning av inflationsproblemet. Detta har ej heller hävdats i propositionen. Utvecklingen under år 1984 har inneburit att den importerade inflationen blivit lägre och att produktiviteten utvecklats gynnsamt.

Förutsättningarna för en sänkning av inflationstakten är därför relativt goda. Men på grund av att den pågående avtalsrörelsen med stor sannolikhet ger löneökningar som inte är förenliga med de uppsatta inflationsmålen krävs åtgärder, som på kort sikt dämpar tendenserna till en ökning av inflationstakten. Därutöver måste arbetsmarknadens parter ges erforderlig tid att undersöka möjligheterna till ett samarbete som kan skapa bättre förutsättningar inför 1985 års avtal. Detta är motiveringen till de av regeringen nu vidtagna och i propositionen föreslagna åtgärderna.

I motion 2933 anförs vidare att utrymme för en livskraftig privat servicesektor kan skapas genom en omstrukturering av den offentliga sektorn, varvid dess monopol bör avskaffas och dess regleringar och byråkrati minskas. Därigenom tryggas den långsiktiga sysselsättningsutvecklingen, menar motionärerna.

Utskottet har vid flera tillfällen och senast i betänkandet i anslutning till budgetpropositionen (FiU 1983/84: 25) uttalat att det finns vissa verksamheter inom den offentliga sektorn som kan läggas på privata entreprenörer. Utskottet har emellertid avvisat en långtgående privatisering av den offentliga sektorn. Den offentliga sektorn erbjuder i dag ofta tjänster – av sociala och fördelningspolitiska skäl – till kraftigt subventionerade priser. Påståendet i motion 2933 att man genom en långtgående privatisering av det offentliga tjänsteutbudet skulle kunna trygga den långsiktiga sysselsättningen tycks bygga på förutsättningen att ett privatiserat tjänsteutbud till mer marknadsmässiga priser leder till större efterfrågan på dessa tjänster än om de produceras inom den offentliga sektorn. Utskottet delar inte denna uppfattning.

Med hänvisning till vad utskottet här anfört avstyrks de riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motion 2933 yrkande 1.

I såväl *motion 2956* (fp) som i *motion 2941* (c) förordas en stramare finanspolitik innebärande större nedskärningar än vad regeringen föreslagit. Även om de föreslagna utgiftsbegränsningarna är mindre i motionerna 2956 och 2941 i jämförelse med de som föreslås i motion 2933, finns även här risken enligt utskottets mening att negativa effekter på arbetsmarknaden uppträder. Utskottet noterar emellertid med tillfredsställelse att man i såväl motion 2956 som 2941 i stort ställer sig bakom propositionens förslag att öka insatserna av arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att minska arbetslösheten. Det bör dock nämnas att man i motion 2941 avvisar förslagen i propositionen att underlätta rörligheten på arbetsmarknaden.

I *motion 2956* (fp) framhålls att löneavtalet inte är förenligt med den nödvändiga dämpningen av inflationen. Regeringens åtgärdsprogram avvisas emellertid. Åtgärder av typen pris- och hyresstopp samt kreditmarknadsregleringar har aldrig tidigare lett till framgång och kommer inte att göra det denna gång heller, heter det i motionen.

Utskottet kan emellertid inte finna att motionärerna anger något alternativ till det föreslagna åtgärdsprogrammet. I motionen förs i stället en

principiell diskussion, som utskottet i sig finner intressant, om statsmakternas ansvar för resultatet av kommande avtalsuppgörelser.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att det inte är troligt att enbart en stramare finanspolitik i nuvarande läge skulle dämpa prisstegringen. Ytterligare nedskärningar i de offentliga utgifterna eller skattehöjningar medför nämligen inte sänkta lönekostnader.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört avstyrks motion 2956 yrkande 1.

Vad gäller *motion 2941* (c) finns ej heller i denna motion något alternativt förslag till åtgärder att dämpa inflationen och skapa bättre förutsättningar för 1985 års avtalsrörelse. Av samma skäl som i motion 2956 avvisas regeringens åtgärdsprogram.

De förslag regeringen presenterat för att hantera den aktuella situationen som pris- och hyresstopp är erkänt illusoriska, sägs det i motionen. Däremot anser motionärerna – i motsats till vad som sägs i motion 2933 (m) – att regeringens försök att uppnå samförstånd genom "rundabordssamtal" med arbetsmarknadens parter utgör ett lovvärt initiativ.

Motionärerna presenterar inte något eget förslag till ekonomisk-politiska åtgärder trots att man t.ex. konstaterar att inflationen under loppet av år 1984 kommer att uppgå till 6–7 % och att arbetslösheten ligger på en alltför hög nivå. Man hänvisar endast till tidigare framförda förslag till besparingar. Motionärerna motiverar till och med sitt avslag till några av regeringens arbetsmarknadspolitiska åtgärder med att deras politik skulle leda till en lägre arbetslöshet. I motionen görs inte på något sätt troligt att en politik huvudsakligen inriktad på att begränsa de offentliga utgifterna skulle kunna bidra till att stimulera efterfrågan på arbetskraft. Visserligen torde, som framgår av avsnittet om budgetpolitiken, den faktiska besparingseffekten enligt utskottets bedömning vida understiga de effekter som uppges i motion 2941 av de föreslagna åtgärderna. Utskottet finner det emellertid svårt att hysa någon tilltro till den i motion 2941 föreslagna inriktningen av den ekonomiska politiken. Utskottet avstyrker därför motion 2941 yrkande 1.

I *motion 2957* (vpk) framhålls att den nuvarande konjunkturuppgången inte innebär att den kapitalistiska ekonomins problem är lösta. Regeringens "tredje-väg-strategi" fungerar inte. Den nuvarande antiinflationspolitiken måste ändra inriktning. Motionärerna menar att lönerna kan tillåtas att öka på profiternas bekostnad. Vidare föreslås ett program i motionen som bl.a. innebär ett genomförande av ett nationellt industriprogram, planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn och en nationalisering av banker och försäkringsbolag.

Motionärerna godtar emellertid med vissa invändningar regeringens åtgärdsprogram för att i det korta perspektivet dämpa prisstegringarna.

Utskottet delar den oro för främst sysselsättningsutvecklingen som framförs i motionen, om konjunkturförbättringen åter bryts och tenderar

att ånyo gå över i en recession. Utskottet noterar att motionärerna accepterar det åtgärdsprogram för att hindra en alltför kraftig prisstegring som presenteras i propositionen. I motionen reses emellertid vissa invändningar mot de i propositionen föreslagna likviditetsindragningarna. Dessa frågor behandlas i finansutskottets betänkande FiU 1983/84: 45.

När det gäller ställningstagandet till förslaget i motionen om den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken vill utskottet anföra följande.

I motionen upprepas påståendet från motion 2455, som väcktes i anslutning till budgetpropositionen, att lönerna kan höjas väsentligt utan att detta leder till inflation. Utskottet tillbakavisade detta påstående (FiU 1983/84: 25) med motiveringen att det samband som motionärerna förutsätter råda mellan löner och priser ger en felaktig beskrivning av hur den svenska ekonomin fungerar. Utskottet vill utöver detta tillägga att syftet med att regeringen anger ett utrymme för de nominella löneökningarna är inte att minska hushållens reallöner. I stället är åtgärden betingad av en vilja att hålla tillbaka prisstegringar, vilket är enda sättet att skapa utrymme för ökade reallöner åt hushållen.

Ett genomförande av den s.k. arbetsskapande politik som föreslås i motionen skulle, som även framgår av utskottets ställningstagande till budgetpolitiken, medföra ytterligare svåra påfrestningar på det redan ansträngda budgetläget. Att sysselsättningseffekten därvidlag kan bli negativ är uppenbart.

Även kritiken mot regeringens fördelningspolitik upprepas i motionen. Utskottet finner heller ingen anledning att i detta fall ändra sitt ställningstagande (FiU 1983/84: 25). Utskottet framhöll vid detta tillfälle att en expansion av industrisektorn är ett villkor för att den återhämtning av den svenska ekonomin som nu pågår inte skall avstanna.

Mot bakgrund av vad som här anförts avstyrker utskottet motion 2957 yrkande 1.

En avgörande förutsättning för att den positiva utvecklingen av den svenska ekonomin skall fortsätta är att inflationstakten i ekonomin nedbringas till högst samma nivå som i våra viktigaste konkurrentländer. Utskottet vill betona att den svenska ekonomin i annat fall kommer att ånyo förlora konkurrenskraft, vilket leder till lägre produktion och sysselsättning. Även av fördelningspolitiska skäl är det nödvändigt att nedbringa inflationstakten. I fjol antogs målet att inflationen i Sverige skulle begränsas till 4% under loppet av 1984. Den ekonomiska politiken har i en rad avseenden anpassats så att det skall vara möjligt att nå detta mål.

– Finanspolitiken har för 1984 givits en klart restriktiv inriktning. Den efterfrågedämpande effekten beräknas till drygt 2% av BNP.
– Penningpolitiken är inriktad på att motverka en inflationsdrivande likvidisering av ekonomin. Kreditexpansionen till allmänheten har begränsats

till 4 %. För att minska budgetunderskottets likvidiserande effekt har en ökande del av statsskulden placerats utanför banksystemet och likviditetstillväxten begränsats till ca 5 % 1984, vilket är betydligt lägre än tidigare.

Det måste enligt utskottets mening stå helt klart att full sysselsättning är det övergripande målet för regeringens ekonomiska politik. En förutsättning för att detta mål skall kunna nås är att inflationen kan hållas nere. Utskottet delar mot denna bakgrund regeringens uppfattning att målet bör vara att under loppet av år 1985 begränsa prisstegringen till 3 %.

En annan viktig förutsättning för att få till stånd en sysselsättningsökning och en fortsatt expansion i industrisektorn är att bevara det nuvarande höga vinstläget. De fördelningspolitiska konflikter detta för med sig är helt uppenbara. Den ekonomiska politikens uppgift blir självfallet att på bästa möjliga sätt kombinera åtgärder för en fortsatt kraftig expansion med åtgärder som fördelar produktionsresultatet rättvist medborgarna emellan. Utskottet noterar med tillfredsställelse de åtgärder som vidtagits. Här kan nämnas höjningen av förmögenhetsskatten och skärpningen av reavinstsamt vinstbeskattningen. Mot denna bakgrund skall även förslaget i proposition 1983/84: 200 att införa stopp på höjd aktieutdelning ses.

Utskottet tillstyrker med det anförda de förslag till åtgärder som regeringen lagt fram om pris- och hyresstopp, likviditetsindragningar och stopp för höjda aktieutdelningar. Dessa åtgärder synes enligt utskottet vara väl avvägda med hänsyn till behovet att dämpa pris- och kostnadsstegringarna och bilda ett utgångsläge för en lugnare avtalsrörelse framöver. Vad gäller frågan om likviditetsdepositioner och stopp för höjd aktieutdelning (prop. 200) vill utskottet hänvisa till betänkande FiU 1983/84: 45.

Villkoren för bankernas kreditgivning

I *motion 1080* (fp) anförs att för att främja nyföretagandet och även underlätta för de existerande mindre och medelstora företagen är det väsentligt att de regleringar som styr kredit- och kapitalmarknaderna mildras och i vissa fall avskaffas. Ett exempel på vad som enligt motionärerna bör kunna ske ganska snart är att medge större frihet för bankerna i fråga om t. ex. räntesättning och amorteringstider.

När det gäller riksbankens styrning av bankerna har på senare år i ökad utsträckning andra medel än regleringar kommit att tillämpas och gällande regleringar har mjukats upp. Under 1983 ersattes sålunda räntereglerингen och likviditetskvotssystemet med ränterekommendationer resp. utlåningsstyrning genom rekommendationer. Bankerna erhöll härigenom en ökad flexibilitet. Amorteringsvillkoren har över huvud taget inte varit reglerade av riksbanken.

Även på kapitalmarknaden har inslaget av regleringar minskat. Emissionskontrollen ändrades 1980 på så sätt att parterna på obligationsmarknaden fick stor frihet att själva fastställa räntesatsen och övriga lånevillkor. Basräntan för industriobligationer som fastställs av emissionsban-

kerna utgör numera riktmärket på denna marknad. Många nya låneformer har också tillkommit. De innebär i allmänhet att löptiderna förkortats och att räntesättningen blivit rörligare.

Motionärernas önskemål torde således ha tillgodosetts av utvecklingen på kreditmarknaden.

Motion 1080 yrkande 1 avstyrks därför.

Löntagarfonder

I *partimotionerna 2933* (m) och *2956* (fp) väcks yrkanden med innebörd att kollektiva löntagarfonder, som infördes enligt förslaget i proposition 1983/84: 50, bör avskaffas.

I motiveringarna till yrkandena upprepas de invändningar mot införandet av löntagarfonder som framfördes i anslutning till riksdagens behandling av proposition 1983/84: 50. Motionärerna framhåller att kollektiva löntagarfonder utgör ett hot mot vårt marknadsekonomiska system. Vidare understryks att fonderna innebär att viljan och förmågan till investeringar, risktagande och nyetableringar minskar hos både små och stora företag.

Vid riksdagens ställningstagande för införandet av löntagarfonder i december 1983 framhöll utskottet (FiU 1983/84: 20) bl. a. att fonderna oberoende av kortsiktiga fluktuationer på börsen kommer att förse näringslivet med ett stabilt utbud av riskvilligt kapital, som kan användas i de produktiva och utvecklingsbara delarna av svenskt näringsliv. Utskottet betonade att löntagarfondernas påverkan på ekonomin utgör en viktig förutsättning för en höjning av investeringsnivån, en högre produktionstillväxt och därigenom en tillfredsställande sysselsättningsutveckling för resten av 1980-talet.

Utskottet framhöll även att den kraftiga ökningen av företagens vinster kan utgöra ett hinder för en effektiv stabiliseringspolitik. Stora vinstökningar kan nämligen lätt skapa instabila förhållanden för lönebildningen och påfrestningar på solidariteten mellan olika löntagargrupper. Åtgärder för att göra löntagarna delaktiga i företagens samlade vinster i kombination med ett ökat inflytande i företagen spelar därför, underströk utskottet, en central roll när det gäller att genomföra en expansion under rättvisa fördelningspolitiska former och för att överbrygga motsättningarna och därigenom skapa förutsättningar för en återhållsam kostnadsutveckling.

Utskottet finner ingen anledning att ändra sitt ställningstagande till införandet av löntagarfonder. Utskottet avstyrker motionerna 2933 (m) yrkande 3 och motion 2956 (fp) yrkande 3.

Det reviderade budgetförslaget

Budgetutvecklingen 1983/84 och 1984/85

Beräkningarna av budgetunderskottets storlek för *budgetåret 1983/84* har successivt reviderats ned. I den av riksdagen fastställda statsbudgeten

för innevarande budgetår angavs underskottet till drygt 90 miljarder kronor. Framför allt till följd av de budgetförstärkande åtgärder som riksdagen fattade beslut om under hösten 1983 kunde underskottet i årets budgetproposition räknas ned till knappt 85 miljarder kronor. I det reviderade budgetförslaget beräknas underskottet nu bli ca 78 miljarder kronor. Därefter har RRV gjort en ny budgetprognos (nr 8) grundad på det faktiska utfallet t. o. m. mars månad. I den anges det kassamässiga utfallet till 76 miljarder kronor. Beaktas även riksgäldskontorets senaste prognos över kostnaderna för statsskuldräntorna kan det slutliga budgetunderskottet för 1983/84 nu beräknas till 77 miljarder kronor.

Det i förhållande till statsbudgeten väsentligt förbättrade budgetsaldot förklaras dels av ökade inkomster, dels av minskade utgifter. Av saldoförbättringen på sammanlagt 12,9 miljarder kronor hänför sig 11,8 miljarder kronor till inkomstförstärkningar föranledda av både aktiva åtgärder för att öka inkomsterna och av bättre tillväxt i skatteunderlaget. Samtidigt har statsutgifterna exkl. statsskuldräntorna, bl. a. som en följd av direkta utgiftsbegränsningar, kunnat räknas ned med 7,0 miljarder kronor. Effekten av denna besparing förtas emellertid delvis av att statsskuldräntorna nu enligt riksgäldskontorets bedömning beräknas uppgå till ett 5,9 miljarder kronor högre belopp än i statsbudgeten. Detta sammanhänger bl. a. med kraftigt ökade valutaförluster vid inlösen av utlandslån och ökade emissioner av långfristiga statsskuldväxlar, vars räntor betalas i förväg. Minskningen av de samlade statsutgifterna begränsas därför till 1,1 miljarder kronor.

Tabell 3. Budgetsaldo för budgetåren 1982/83–1984/85
Miljarder kronor, löpande priser

	1982/83 Utfall	1983/84		1984/85	
		Statsbudget	Nuv. beräkn.	Budgetprop.	Nuv. beräkn.
Inkomster	191,3	210,8	222,6	224,1	243,3
Utgifter exkl. statsskuldräntor	229,7	245,5	238,5	239,9	250,0
Statsskuldräntor	48,2	55,4	61,3	65,0	60,5
Kassamässigt budgetsaldo	*–86,6*	*–90,1*	*–77,2*	*–80,8*	*–67,2*

Även för *budgetåret 1984/85* förutses ett i jämförelse med tidigare prognoser kraftigt förbättrat budgetsaldo. En automatisk framskrivning av förra årets långtidsbudget angav ett budgetunderskott för budgetåret 1984/85 på drygt 100 miljarder kronor. Redan i budgetpropositionen hade emellertid detta saldo begränsats till 80,8 miljarder kronor. Nu uppskattas underskottet till 67,2 miljarder kronor, vilket är en minskning med ytterligare 13,6 miljarder kronor.

I *motionerna 2933* (m), *2941* (c) och *2956* (fp) hävdas att den redovisade förbättringen är tillfällig och i huvudsak beror på att årets avtalsrörelse givit större löneökningar än väntat. Jämförelse görs med förhållandena vid mitten av 1970-talet då mycket höga löneavtal gav ökade skatteinkomster, vilket tillfälligt minskade budgetunderskottet men senare visade sig förödande för ekonomin. I motionerna 2933 och 2941 ifrågasätts också att statsskuldräntorna för budgetåret 1984/85 justerats ned med 4,5 miljarder kronor. Den aktuella uppgången i dollarkursen och räntenivån ger inte stöd för en sådan åtgärd, framhåller motionärerna, som även påpekar att engångsförstärkningarna nu ökar med ytterligare 3,1 miljarder kronor. Det sist nämnda sägs i motion 2941 ha sin grund i bl. a. ändrade rutiner för skatteinbetalningar.

Utskottet får för sin del anföra följande. Det är riktigt som framhålls i några motioner att de extraordinära budgetförstärkningarna räknats upp från 11,3 till 14,4 miljarder kronor. Detta förklaras bl. a. av att televerkets inleveranser av överskott kommer att öka som en följd av försvarsuppgörelsen samt av ändrat oljelagringsprogram, vilket ger betydande förstärkningar på statsbudgetens inkomstsida. Såsom för övrigt också framgår av propositionen kommer den tilltänkta samordningen av källskatt och socialavgifter att ge en engångseffekt på statsbudgeten med 6,4 miljarder kronor. Denna mycket betydande inkomstförstärkning har emellertid beaktats redan i budgetpropositionen och påverkar således inte den nu aktuella saldojusteringen. I budgetpropositionen redovisades denna engångsinkomst på budgetens utgiftssida som en minuspost under "Tillkommande utgiftsbehov, netto". I det reviderade budgetförslaget har posten förts upp på inkomstsidan, vilket medför att såväl de samlade inkomsterna som de samlade utgifterna på statsbudgeten har justerats upp med 6,4 miljarder kronor. Eftersom åtgärden var inberäknad redan i förslaget till statsbudget för budgetåret 1984/85 inverkar förändringen i kompletteringspropositionen inte på budgetsaldot.

Dollarkursens kraftiga fluktuationer samt ändrade kortfristiga dollarmarknadsräntor utgör f. n. ett påtagligt osäkerhetsmoment vid beräkningen av kostnaderna för statsskuldräntor. I de kalkyler som riksgäldskontoret gjort och som ligger till grund för nedjusteringen med 4,5 miljarder kronor återspeglar sig detta i att räntekostnaderna för utländska lån inte har minskats utan höjts med 0,3 miljarder kronor. För kursförluster vid förtida inlösen av utländska lån har dessutom avsatts ytterligare 1 miljard kronor under posten "Tillkommande utgiftsbehov, netto". Budgetförstärkningen till följd av de nya ränteberäkningarna begränsas därmed till 3,5 miljarder kronor. Räntebesparingen görs på den inhemska marknaden där det förbättrade upplåningsläget väntas minska räntekostnaderna med 5 miljarder kronor. Detta förklaras av det väsentligt lägre budgetunderskottet, sänkt ränta på inhemska statspapper samt ett förväntat minskat utnyttjande av statsskuldväxlar. Vid beräkningen har beaktats att det kassamäs-

siga budgetunderskottet till en del förklaras av extraordinära budgetförstärkningar som endast i begränsad utsträckning reducerar ränteutgifterna under budgetåret 1984/85.

Den vid sidan härav viktigaste förklaringen till att budgetläget förbättrats sedan i januari står enligt utskottets mening att finna i en snabbare tillväxt i den reala ekonomin. Denna uppgång är större än man tidigare hade anledning att räkna med. I det korta perspektivet förstärks därvid budgeten genom att statens inkomster ökar mer än dess utgifter. Budgetförbättringen är alltså framför allt betingad av den ekonomiska återhämtningen och har inte, såsom hävdas i de borgerliga partimotionerna, sin huvudsakliga grund i en inflationistisk uppgång till följd av att årets avtalsrörelse givit större löneökningar än väntat.

Effekterna av årets avtalsrörelse inverkar i endast mindre utsträckning på den redovisade saldoförbättringen. I budgetpropositionen grundades inkomstberäkningarna på antagandet att lönesumman skulle öka med 6,5 % mellan 1983 och 1984 och med 5,5 % mellan 1984 och 1985. I den nu aktuella inkomstberäkningen har det förstnämnda löneantagandet justerats upp med hänsyn till förändringar i lönenivåer och sysselsättning. I stället för en uppgång på 6,5 % mellan 1983 och 1984 räknar man nu med att lönesumman skall öka med ca 8 %, varav dock 1 procentenhet är en effekt av ökad sysselsättning. Därigenom ökar statsinkomsterna med ca 3,9 miljarder kronor.

Utskottet har i det föregående anslutit sig till regeringens bedömning av det ekonomiska läget och finner med hänsyn härtill inte anledning att ompröva de beräkningar som ligger till grund för statsbudgetens inkomster. Utskottet kommer på sedvanligt sätt att senare framlägga ett särskilt betänkande om beräkningen av inkomster på statsbudgeten för nästa budgetår. På motsvarande sätt kommer utskottet också att avge särskilda betänkanden över utgifterna på statsbudgeten samt över statsskuldräntorna under budgetåret 1984/85. Utskottet hänvisar i dessa frågor till de aktuella betänkandena.

Långtidsbudgeten

I långtidsbudgeten kartläggs vilka statsfinansiella konsekvenser som uppkommer under en femårsperiod till följd av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. Syftet med denna typ av framskrivning är att visa hur budgeten utvecklas om inte några nya utgiftsåtaganden görs och om skatte- och avgiftsregler inte ändras.

Årets långtidsbudget, som omfattar perioden 1984/85–1988/89, är utformad enligt två alternativ. I det ena alternativet – kallat lågalternativet – antas löner och priser öka med 5 % resp. 3 % årligen fr. o. m. 1985. Räntenivån antas sjunka successivt för att under slutåret uppgå till 7 %. I det andra alternativet – högalternativet – ökar både löner och priser med 8 % per år samtidigt som räntan antas ligga kvar på 13 % nivå under hela perioden.

Diagram 5. Budgetunderskott budgetåren 1978/79–1988/89

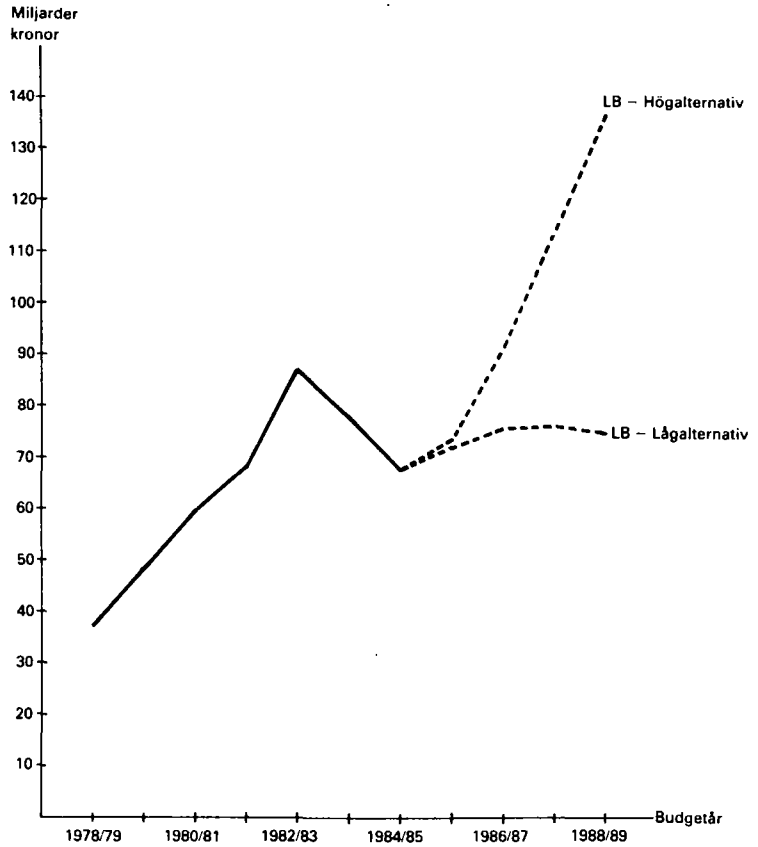

Källa: Rev. finansplan

I lågalternativet, som alltså grundar sig på en ekonomi i tillväxt, ökar underskottet i statsfinanserna under femårsperioden från 67 till 76 miljarder kronor. Mätt som andel av BNP motsvarar detta en i det närmaste oförändrad nivå. I högalternativet med utebliven tillväxt ökar däremot budgetunderskottets andel av BNP kontinuerligt från 8,6% till 12,7% vid periodens slut.

Utskottet har vid upprepade tillfällen varnat för den fara som ligger i automatiken med vilket statsskuldräntorna ökar. Eftersom dessa hittills ökat snabbare än statsinkomsterna har successivt en allt större andel av inkomsterna behövt avdelas för att betala räntor. Statsskuldräntorna har nu vuxit så mycket att de motsvarar praktiskt taget hela budgetunderskottet. Bryts inte detta mönster hamnar man till slut i ett läge där statsskuldräntorna överstiger de samlade statsinkomsterna. Självfallet är en utveckling i den riktningen helt oacceptabel. Den måste brytas.

I jämförelse med de framskrivningar som gjordes i förra årets långtidsbudget har statsskuldräntornas andel av inkomsterna för budgetåret 1984/85 minskat från 30 till 25%.

Samtidigt får man emellertid genom årets långtidsbudget ånyo bekräftat att aktiva åtgärder erfordras inom ramen för en fortsatt mycket stram finanspolitik för att de positiva effekterna av en sådan minskning skall kunna vidmakthållas. Även i det mycket gynnsanna lågalternativet ökar nämligen under femårsperioden statsskuldräntornas andel av inkomsterna med 7% till 32% trots att budgetunderskottet exkl. statsskuldräntor förutses bli ersatt av ett överskott.

Tabell 4. Budgetsaldo i långtidsbudgeten enligt lågalternativet
Löneökning 5% och prisstegring 3% per år. Räntenivån sjunker successivt till 7% 1988/89.

	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Inkomster	243,3	243,3	249,3	260,4	274,4
Utgifter exkl. statsskuldräntor	249,0	242,1	247,5	254,4	261,2
Budgetsaldo exkl. statsskuldräntor	– 5,7	1,2	1,8	6,0	13,2
Statsskuldräntor	61,5	73,0	77,0	82,0	88,0
Budgetsaldo	*–67,2*	*–71,8*	*–75,2*	*–76,0*	*–74,8*
% av BNP	8,6	8,7	8,7	8,4	7,9

Källa: Rev. finansplan

Årets långtidsbudget visar också mycket klart hur pass avhängigt budgetsaldots utveckling är av den allmänna ekonomiska utvecklingen. Höga pris- och löneökningar och därmed åtföljande högt ränteläge leder till ett kraftigt ökat budgetunderskott även utan nya utgiftsåtaganden. En mer balanserad utveckling med tillväxt i ekonomin ger däremot under i övrigt samma betingelser ett i stora drag nominellt sett oförändrat saldo.

Även för saneringen av statsfinanserna är det sålunda av helt avgörande betydelse att inflationen och räntenivån kan pressas tillbaka. Löneavtalen för 1984 har hamnat på en nivå som med följdverkningar in i 1985 riskerar att leda till en försvagad konkurrenskraft och åter ökat inflationstryck. Utskottet ser med mycket stor oro på denna utveckling. I likhet med regeringen anser emellertid utskottet att det ännu är för tidigt att dra bestämda slutsatser som skulle motivera omedelbara budgetpolitiska initiativ för budgetåret 1984/85. Om emellertid tendensen blir bestående och löneutvecklingen för 1985 skulle hamna på en nivå som inte är förenlig med fortsatt samhällsekonomisk balans, ser utskottet det som ofrånkomligt med en väsentligt stramare finanspolitik. I ett sådant läge blir kraftfulla budgetpolitiska åtgärder oundvikliga.

Ytterligare en slutsats som utskottet drar av långtidsbudgeten är att en gynnsamt utvecklad samhällsekonomi inte ensam förmår att lösa budgetproblemen. Behovet av att föra en fortsatt, mycket stram budgetpolitik kommer sålunda att kvarstå med oförändrad styrka.

Utskottet delar föredragandens uppfattning att inte ens i långtidsbudgetens lågalternativ ligger budgetunderskottet kvar på en nivå som långsiktigt är förenlig med kravet på samhällsekonomisk balans. Detta förutsätter,

vilket utskottet framhöll senast i samband med behandlingen av budgetpropositionen (FiU 1983/84: 25), att det statliga budgetunderskottet, mätt som andel av BNP, med nödvändighet måste successivt minska under en följd av år.

Riktlinjer för budgetregleringen

Såsom framgår av långtidsbudgeten är möjligheten till framgång med budgetpolitiken direkt avhängig den ekonomiska politikens resultat. Långsiktigt är regeringens budgetpolitik inriktad på att sanera statsfinanserna så att de kommer i balans med samhällsekonomin som helhet. Minskade budgetunderskott skall uppnås genom att kombinera åtgärder som främjar ekonomisk tillväxt och sänkt inflation med direkta budgetförstärkningar.

Den grundläggande utgiftsprövningen är utomordentligt restriktiv. I princip medges inga nya utgifter som inte kan finansieras inom ramen för redan existerande program. Samtidigt har åtgärder vidtagits för att avindexera utgiftsprogram. En snabb neddragning av företagsstöd och företagssubventioner har också haft gynnsam effekt på statsbudgeten. Till bilden hör vidare en mer medveten statlig kassahållning, där staten systematiskt söker vinna ränteintäkter genom att begränsa kredittider och snabbare kräva in utestående fordringar m. m. Sammantaget medför detta betydande inkomstökningar för staten.

Den stramare prövning av statsutgifterna som regeringen nu tillämpar har redan börjat ge resultat. För 1984 förutses sålunda en kraftig minskning av statsutgifterna exkl. statsskuldräntor. I reala termer väntas dessa minska med drygt 3,5 %. Inkluderas även räntorna blir resultatet att de samlade statsutgifterna detta år ligger kvar på i stort sett oförändrad real nivå samtidigt som BNP ökar med 2,8 %.

I *motion 2933* (m) redovisas ett budgetalternativ som i grunden skiljer sig från regeringens. Motionärerna hävdar att den mycket höga offentliga utgiftsandelen och budgetunderskottet innebär en fara, både för de offentliga finanserna och för hela den svenska ekonomin. En minskning av utgiftsnivån är därför nödvändig, anser motionärerna, som ånyo för fram de besparingsförslag som man väckte i januari i anslutning till budgetpropositionen. Dessa förslag innebär att mycket långtgående utgiftsbegränsningar på inemot 1/10 av de egentliga statsutgifterna kombineras med betydande skattesänkningar. Enligt motionärernas egna uppskattningar skulle deras alternativ ge ett underliggande budgetunderskott som är 12 miljarder kronor lägre än det regeringen föreslår.

De nedskärningar som därvid förordas berör praktiskt taget samtliga huvudtitlar, dock ej försvarsdepartementets, och inriktas bl. a. på u-landsbiståndet, på sjuk- och föräldraförsäkringen, på vuxenutbildningen, på livsmedelsstödet, på arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska stödformer samt på olika statsbidrag till kommunal verksamhet. Budgetför-

stärkningar på inemot 4 miljarder kronor under budgetåret 1984/85 förutsätts kunna uppnås genom utförsäljning av statliga bolag och delar av affärsverken.

Utskottet har i avsnittet om den ekonomiska politiken redovisat vilka negativa återverkningar som skulle uppkomma för såväl sysselsättning som samhällsekonomi, om motionärernas förslag till utgiftsbegränsningar förverkligades. Dessa konsekvenser, liksom de fördelningspolitiskt mycket utmanande effekterna av motionärernas förslag till skattesänkningar, utgör grunden för utskottets avstyrkande av deras förslag till inriktning av den ekonomiska politiken. Utskottet kan av samma skäl inte tillstyrka motionärernas förslag till allmänna riktlinjer för budgetregleringen.

I *motion 2941* (c) hänvisas till det budgetförslag som motionärerna tidigare lagt fram och som med hänsyn till senare vidtagna förändringar innebär att de enligt egna beräkningar redovisar ett budgetsaldo, som är 9 miljarder kronor lägre än regeringens. Ett centralt mål för motionärerna är att det strukturella budgetunderskottet skall avvecklas under 1980-talet. Detta skall ske genom kraftigt minskade offentliga utgifter. Skattehöjningar är däremot inte någon framkomlig väg för att sanera statsfinanserna.

Motionärernas budgetalternativ innefattar besparingar inom sjukförsäkringen, pensionssystemet och bostadssektorn samt minskade statsbidrag till arbetslöshetskassor och kommunal barnomsorg liksom indragen kommunal beskattningsrätt av juridiska personer. Det innebär vidare bl. a. att skattereduktionen för fackföreningsavgifter slopas, att bostadslånesystemet lyfts ut från statsbudgeten tidigare än beslutat och att statliga företag säljs ut till ett värde motsvarande ca 2 miljarder kronor. Motionärerna förespråkar också införandet av s. k. privata investeringskonton som ett sätt att stimulera sparandet.

Redan i samband med behandlingen av budgetpropositionen ifrågasatte utskottet storleken på de besparingar som motionärerna tillgodoräknade sig i sitt budgetalternativ. Besparingseffekten var kraftigt överdriven och skulle enligt utskottets bedömning sannolikt helt förtas, om man också beaktade det mycket omfattande skattebortfall som uppkommer vid ett införande av privata investeringskonton. Konsekvenserna härav hade motionärerna inte tagit hänsyn till i sina beräkningar.

När nu motionärerna med hänvisning till dessa beräkningar hävdar att de kan redovisa ett 9 miljarder kronor lägre budgetunderskott än regeringen, ökar detta inte tilltron till deras budgetalternativ. Utskottet anser alltjämt att det finns en betydande skillnad mellan vad motionärerna anger att man uppnår med sin politik och vad man faktiskt föreslår.

Utskottet har i det föregående påtalat vikten av att budgetunderskottet framdeles reduceras. Besparingsarbetet kan emellertid inte ses isolerat utan måste hela tiden bedrivas i samklang med andra ekonomisk-politiska åtgärder och anpassas till de förutsättningar omvärlden ger oss.

Utskottet avstyrker de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motion 2941 (c) yrkande 2.

I *motion 2956* (fp) framhåller motionärerna att de står fast vid de besparings- och skattesänkningsförslag som de redovisat i sitt tidigare framlagda budgetförslag för 1984/85. Detta alternativ har vissa gemensamma beröringspunkter med centerpartiets budgetförslag men skiljer sig samtidigt i andra avseenden från detta. Så t. ex. förespråkar båda partierna slopad skattereduktion för fackföreningsavgifter samt besparingar inom sjukförsäkringen, pensionssystemet och statsbidragssystemet för arbetslöshetskassor. Å andra sidan är folkpartiet ensamt om att föreslå att kvarvarande livsmedelssubventioner på mjölk slopas. Folkpartiet har också en annan syn på hur familjepolitiken och skattepolitiken bör utformas.

Motionärerna uppger att deras ursprungliga budgetförslag gav en saldoförbättring som var mellan 12 och 13 miljarder kronor bättre än regeringens på helår räknat. Med hänsyn till senare inträffade förändringar har saldoförbättringen nu justerats ned, men fortfarande är enligt motionärerna deras budgetförslag drygt 10 miljarder kronor starkare än regeringens på helår räknat.

Regeringens budgetförslag avser budgetåret 1984/85. Flera av de förslag som motionärerna för fram kommer inte att få fullt genomslag under detta budgetår. Det är därför enligt utskottets mening missvisande att, som motionärerna gör, ställa sin på helår grundade besparingseffekt mot regeringens budgetförslag. När motionärerna ursprungligen lade fram sitt budgetförslag utgick de från att ungefär hälften av den uppgivna helårseffekten på 12–13 miljarder kronor skulle infalla under budgetåret 1984/85. Utskottets då gjorda beräkningar bekräftade i stort detta påstående. Enligt dessa kunde den varaktiga besparingseffekten under 1984/85 uppskattas till 4,5 miljarder kronor och engångseffekten till mycket grovt räknat 2 miljarder kronor.

Med hänsyn till senare inträffade förändringar bör dessa värden nu justeras ned i ungefär den omfattning som motionärerna själva anger. Kvar blir därvid en besparingseffekt, som i jämförelse med regeringens nu aktuella budgetförslag är väsentligt mycket mindre än den som anges i motionen.

I motionen anförs i sakfrågan inget nytt som föranlett utskottet att ompröva sin tidigare redovisade inställning till motionärernas budgetalternativ. Utskottet avstyrker därför de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motion 2956 (fp).

I *motion 2957* (vpk) förespråkas en utbyggnad av den offentliga sektorn för att på så sätt snabbt ge fler människor arbete och komma till rätta med sysselsättningsproblemen. En sådan utbyggnad fordrar, framhåller motionärerna, en budgetpolitik som inte gör det statliga budgetunderskottet till den stora fixpunkten för den ekonomiska politiken. Förvisso måste det

hushållas effektivt med de offentliga medlen, anser motionärerna. De påpekar dock samtidigt att en minskning av budgetunderskottet inte är ett självständigt centralt mål. En tillväxtbefrämjande politik leder enligt deras mening automatiskt till minskade budgetunderskott.

De ökade insatserna skall finansieras genom en väsentligt skärpt beskattning av stora förmögenheter. Denna vad motionärerna kallar räfst och reduktion innebär bl. a. att omsättningsskatten på aktiehandeln skall höjas från 1 % till 10 % och att en engångsskatt skall tas ut på stora förmögenheter, motsvarande minst 10 % av förmögenhetsvärdet överstigande 500 000 kr. Därigenom blir det enligt motionärerna också möjligt att påbörja en avveckling av mervärdeskatten på livsmedel.

Utskottet kan för sin del inte dela motionärernas lättsinniga syn på budgetproblemen. När en framgångsrik ekonomisk politik och förbättrad konjunktur ger utdelning i form av ökade statsinkomster eller minskat utgiftstryck, måste det tillskott detta ger odelat nyttjas för att stärka statsfinanserna. Nya reformer och satsningar måste finansieras fullt ut genom en neddragning av redan existerande program eller annan omfördelning. Motionärernas budgetalternativ skulle leda till att budgetsaldot för 1984/85 försämrades högst väsentligt, eftersom de föreslagna skattehöjningarna inte ger ett tillräckligt tillskott till statsinkomsterna och endast i begränsad utsträckning får genomslag under detta år.

Utskottet kan med hänsyn härtill inte tillstyrka vad som anförs i motion 2957 om riktlinjer för budgetregleringen.

Utskottets syn på budgetpolitiken kan sammanfattas på följande sätt. Behovet av att föra en stram budgetpolitik kvarstår med oförändrad styrka. Den inriktning på budgetpolitiken som föreslås i kompletteringspropositionen är väl avvägd i detta avseende. Utskottet har därför inte funnit anledning att nu överväga ytterligare besparingar.

Långtidsbudgeten visar emellertid att det under de kommande åren föreligger behov av fortsatta besparingsinsatser, om budgetunderskottet skall bringas ned på en nivå som är förenlig med samhällsekonomisk balans. Med hänsyn härtill kan det finnas skäl att studera de besparingsförslag som förs fram i motionerna. Utskottet konstaterar att någon större parlamentarisk enighet inte uppnåtts kring de enskilda förslagen. I de tre motionerna 2933 (m), 2941 (c) och 2956 (fp) är endast ett begränsat antal förslag gemensamma. Dit hör dock slopandet av skattereduktionen för fackföreningsavgiften. Förslagen i de tre motionerna är i övrigt i stor utsträckning sinsemellan mycket olika. Inte ens valet av besparingsområden överensstämmer. Utskottet ser med oro på möjligheterna att åstadkomma en bred uppslutning kring de åtgärder som det enligt utskottet vore önskvärt att vidta under de närmaste åren.

Såsom tidigare understrukits måste ansträngningarna i fortsättningen inriktas på att successivt begränsa budgetunderskottets andel av BNP.

Detta krav får inte undanskymma att full sysselsättning utgör ett övergripande mål för den ekonomiska politiken. Förstärkningen av statsfinanserna måste kombineras med åtgärder som bidrar till att främja tillväxten i ekonomin.

Utskottet delar föredragandens uppfattning att hittills tillämpade riktlinjer för budgetpolitiken bör utgöra grunden för det fortsatta besparingsarbetet. Såsom framgår av propositionen innebär detta att utrymme för särskilt angelägna reformer måste skapas genom neddragning av annan verksamhet. Det innebär att kraven på fortsatt rationaliserings- och omprövningsarbete på de statliga myndigheterna ligger fast. Ett fortsatt omprövnings- och rationaliseringsarbete i syfte att hålla tillbaka utgiftsökningarna måste också bedrivas i andra former, exempelvis genom kommittéväsendet, av statskontoret och riksrevisionsverket samt inte minst av regeringskansliet. Dessa riktlinjer innebär slutligen också att ansträngningarna att begränsa utgiftsautomatiken måste drivas vidare med kraft liksom arbetet med att förbättra den statliga kassahållningen.

Besparingsarbetet bör enligt utskottets mening dessutom ges en sådan inriktning att näringslivets och de enskilda medborgarnas behov av stabila spelregler i möjligaste mån tillgodoses. I överensstämmelse med vad som har skett under de senaste åren bör man eftersträva att motverka tillkomsten av nya utgifter genom att tillämpa en mycket stram och systematisk utgiftsprövning i den grundläggande budgetberedningen.

Vad föredraganden anfört i propositionen om utnyttjandet av *finansfullmakten* och övriga av riksdagen lämnade konjunktur- och arbetsmarknadspolitiskt betingade bemyndiganden föranleder inget särskilt uttalande från utskottets sida. Utskottet tillstyrker att en motsvarande finansfullmakt om 2500 milj. kr. lämnas för budgetåret 1984/85. Riksdagens bemyndigande bör, som föredraganden begär, omfatta även ett särskilt tidigareläggningsbidrag till affärsverksinvesteringar, som annars finansieras utanför statsbudgeten.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84: 2933 yrkande 1, 1983/84: 2941 yrkande 1, 1983/84: 2956 yrkande 1 och 1983/84: 2957 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *villkoren för bankernas kreditgivning*
   att riksdagen avslår motion 1983/84: 1080 yrkande 1.

3. beträffande *löntagarfonder*
   att riksdagen avslår motionerna 1983/84: 2933 yrkande 3 och 1983/84: 2956 yrkande 3,
4. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84: 2933 yrkande 2, 1983/84: 2941 yrkande 2, 1983/84: 2956 yrkande 2 och 1983/84: 2957 yrkande 2 godkänner vad som förordats i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
5. beträffande *utnyttjande av finansfullmakten*
   att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 18,
6. beträffande *finansfullmakt*
   att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1984/85, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 9 intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.

Stockholm den 24 maj 1984

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Paul Jansson (s), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Lennart Blom (m), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Gunnar Nilsson i Eslöv (s) och Hans Petersson i Hallstahammar (vpk).

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "*Internationell bakgrund*" och på s. 30 slutar med "FiU 1983/84: 45" bort ha följande lydelse:

Den internationella utvecklingen

Sedan slutet av år 1982 har en klar uppgång skett i den internationella konjunkturen. I framför allt Nordamerika är produktionsökningen f. n.

mycket stark. Den genomsnittliga tillväxten mellan 1983 och 1984 väntas där bli ca 5 %.

Utvecklingen i Nordamerika har givit kraftig draghjälp till de västeuropeiska industriländerna. Tillväxten väntas dock stanna vid ca 2 %, vilket är avsevärt lägre än i hela OECD-området, där produktionsökningen beräknas bli ca 4 % under innevarande år.

Trots den gynnsamma konjunkturutvecklingen är arbetslösheten fortsatt hög. I Västeuropa är ca 20 miljoner människor utan arbete, och trots en snabb minskning i USA är antalet arbetslösa fortfarande stort.

Utvecklingen i Europa präglas av att vissa länder har djupgående strukturproblem med bl. a. stora budgetunderskott. Bland dessa länder har dock några med stort utrikeshandelsberoende haft en mer positiv utveckling mellan 1983 och 1984 på grund av den uppåtgående konjunkturen. Det är framför allt exportutvecklingen som bidrar till detta.

Det hot som oron på arbetsmarknaden ute i Europa utgör är en fara för den pågående konjunkturförbättringen. Detta gäller framför allt metallstrejken i Västtyskland som direkt och indirekt kan skada återhämtningen i hela Västeuropa. Genom att bl. a. leverantörer till den europeiska bilindustrin direkt drabbas är risken stor att strejken snabbt orsakar produktionsstörningar och permitteringar.

Även för u-länderna har möjligheterna att ta del i den ekonomiska återhämtningen förbättrats. Den samlade tillväxten kan väntas öka från ca 1 % 1983 till ca 4 % i år. Detta förutsätter dock att stigande dollarkurs och räntor inte förvärrar den internationella skuldkrisen.

För 1985 och därefter är den internationella bilden avsevärt mer osäker. Mot senare delen av 1985 och under 1986 finns en påtaglig risk att konjunkturen vänder nedåt. Räntorna i USA kan fortsätta att stiga som en följd av det stora budgetunderskottet där. De strukturella problemen i många industriländer riskerar att dämpa och förkorta konjunkturuppgången. Tilltagande protektionism kan försämra utvecklingen av världshandeln. Det stora antalet u-länder och östländer med finansiella problem utgör dessutom fortfarande ett hot. Det finns med andra ord en påtaglig risk att tillväxten i världsekonomin avtar, vilket skulle få allvarliga återverkningar inte minst på sysselsättningen. Det är mot denna bakgrund som den svenska ekonomiska politiken skall diskuteras.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

Den uppåtgående internationella konjunkturen har medfört att även utvecklingen i Sverige har blivit bättre än tidigare. 1980-talets första år utmärktes av efterkrigstidens längsta och djupaste lågkonjunktur och utvecklingen därefter beror i hög grad på den internationella draghjälpen. De kortsiktiga effekterna av devalveringarna 1981 och 1982 har således inneburit en klar ökning av den svenska exporten. I detta avseende företer bilden i Sverige stora likheter med vad som har hänt i andra små utrikeshandelsberoende länder.

Utskottet anser att regeringen i kompletteringspropositionen ger en alltför positiv bild av de framtida tillväxtmöjligheterna. Det finns anledning att notera hur mycket av tillväxten under 1983 och innevarande år som beror på speciella faktorer, dvs. kombinationen av devalvering och internationell konjunkturförbättring. Detta visas i nedanstående tablå.

Bidrag till BNP-tillväxten
procentenheter

	1983	1984
Från utrikeshandeln	3,1	0,5
Från inhemsk efterfrågan	−0,8	2,3
BNP-tillväxten	2,3	2,8

Den svaga importökningen 1983 berodde bl.a. på sjunkande konsumtion, investeringar och lager. I alla dessa avseenden väntas en ökning 1984, varför också importen kommer att öka kraftigare. I kompletteringspropositionen har t. ex. både import- och exportprognoserna reviderats upp sedan i januari med i det närmaste lika mycket. Utrikessektorns bidrag till produktionstillväxten har därmed bara ökat svagt.

Samtidigt konstaterar utskottet att konjunkturuppgången i Sverige denna gång är svagare än vid de två senaste uppsvingen, 1972/73 och 1978/79 (se diagram). Detta gäller både industriproduktion, investeringar och sysselsättning. Exportutvecklingen är något bättre än under 1978 men sämre än 1972.

Utskottet vill särskilt peka på den sämre utveckling av sysselsättning och arbetslöshet som framgår av diagrammet. För att varaktigt kunna uppnå en förbättring av sysselsättningsläget krävs framför allt att den svenska inflationstakten dämpas till en nivå i paritet med den internationella. Speciellt prisstegringstakten i Västtyskland bör vara ett riktmärke, eftersom Västtyskland är svensk industris viktigaste konkurrentland.

Enligt vissa beräkningar har timlönekostnaden i svensk industri i förhållande till västtysk industri ökat med nära 12 % sedan devalveringen 1982. Sedan 1980 har de svenska lönekostnaderna ökat 17 % mer än i Västtyskland, vilket med hänsyn tagen till produktivitetsförändringar innebär att endast ca 7 % återstår av den förbättring av de svenska relativkostnaderna som devalveringarna medfört. Om skillnaden i löneökningstakt mellan Sverige och Västtyskland består kan hela konkurrenskraftsförbättringen vara uppäten om ett till två år.

Vid regeringsskiftet 1982 var inflationen såväl i Sverige som i hela OECD-området på väg ner. Den svenska inflationen låg under 8 % vilket var ungefär lika med genomsnittet inom OECD. Sedan dess har inflationen fortsatt att minska i våra konkurrentländer medan den ökat i Sverige. F. n. är prisstegringstakten utomlands ca 5 % medan den i Sverige envist håller sig kring 9 %.

Diagram

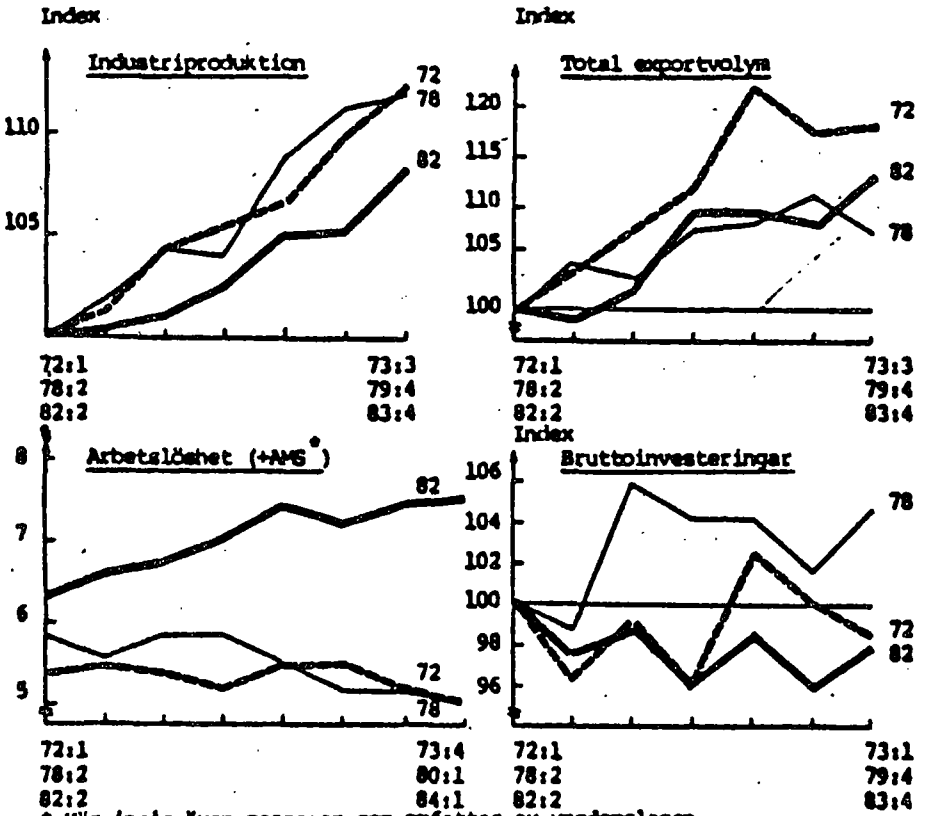

* Här ingår även personer som omfattas av ungdomslagen.
Utvecklingen av några centrala ekonomiska variabler vid de tre senaste konjunkturuppgångarna.
Kvartalsvis säsongskorrigerad volymutveckling.
Källa: SCB.

Den socialdemokratiska regeringen inledde med en mycket expansiv finanspolitik. De offentliga utgifterna sköt kraftigt i höjden. Trots stora skattehöjningar ökade budgetunderskottet från 67 miljarder kronor 1981/82 till ca 87 miljarder kronor för budgetåret 1982/83. För innevarande budgetår liksom för nästa budgetår väntas det underliggande budgetunderskottet ligga på drygt 80 miljarder kronor. Detta innebär dessvärre inte något trendbrott, utan beror på att underskottet tillåts öka så dramatiskt förra budgetåret, på att underskottet "automatiskt" krymper något genom den bättre tillväxten, på de stora lönekostnadsökningarna samt på att räntorna på statsskulden på grundval av de förhållanden som rådde tidigare i år förmodats bli lägre.

De strukturella problemen kvarstår

Utskottet konstaterar att några ekonomisk-politiska åtgärder som skulle kunna lösa de underliggande strukturproblemen i svensk ekonomi knappast har vidtagits sedan regeringsskiftet. Den frist som den kraftiga devalveringen och den internationella konjunkturuppgången gav har inte utnyttjats till att angripa de höga lönekostnadsökningarna, den stela lönestrukturen och de stora problemen i den offentliga sektorn. Utskottet vill därför varna för att regeringen underlåter att vidtaga nödvändiga åtgärder bara därför att det ser ut som om utvecklingen har vänt åt rätt håll. Utskottet erinrar om t. ex. den kortsiktigt positiva effekt på budgetsaldot som de extrema lönehöjningarna medförde vid mitten av 1970-talet. Den står i bjärt kontrast till de starkt negativa effekter på konkurrenskraft, produktion och sysselsättning som kostnadskrisen medförde på längre sikt. Det finns en risk att den nuvarande utvecklingen får likartade negativa konsekvenser.

Utskottet konstaterar att flera utredningar som presenterats under våren påvisat att de ekonomiska problemen i svensk ekonomi varken är lösta eller kommer att lösas automatiskt vid stigande tillväxt. Utskottet vill särskilt framhålla den analys som långtidsutredningen (LU 84) presenterat.

Enligt LU 84 krävs det framför allt en avsevärd minskning av prisstegringstakten och en reducering av budgetunderskottet för att nå det s. k. balansalternativet, som leder till samhällsekonomisk jämvikt år 1990. Pris- och löneökningarna måste bli väsentligt lägre än under 70-talet. Dessutom bygger analysen på att minskningar av de offentliga utgifterna görs under de närmaste åren med ca 6 miljarder kronor per år. Utskottet konstaterar således att LU 84 förespråkar en stramare finanspolitik än den som f. n. förs. I själva verket förefaller pris- och löneutvecklingen under 1983 och 1984 närmast sammanfalla med det s. k. referensalternativet i LU 84. Detta leder på sikt till lägre tillväxt, kraftigt stigande budgetunderskott och inflation samt en oacceptabelt hög arbetslöshet.

Även av de kalkyler som presenteras i långtidsbudgeten drar utskottet slutsatsen att utvecklingen f. n. är på väg åt fel håll. Inte ens i lågalternativet – där priser och löner antas stiga med blygsamma 3 resp. 5 % – sker någon markant förbättring av budgetunderskott, tillväxt och sysselsättning. I det s. k. högalternativet sker däremot en kraftig försämring. Sålunda ökar budgetunderskottet till ca 140 miljarder kronor om några år. I detta alternativ stiger både priser och löner med 8 % per år, vilket motsvarar ungefär den nuvarande utvecklingen.

Utskottet anser att båda dessa kalkyler, liksom även den senaste OECD-rapporten över Sverige, tydligt pekar på behovet av en stramare finanspolitik med minskningar i de offentliga utgifterna som den enda långsiktigt fungerande strategi som kan leda till samhällsekonomisk balans.

Kraven på den ekonomiska politiken

För det första måste de offentliga utgifterna reduceras. Utskottet anser att en förhållandevis större del av den enligt LU 84 nödvändiga anpassningen bör ske i nuvarande goda konjunkturläge. En minskning av budgetunderskottet med ca 10 miljarder kronor genom besparingar bör därför snarast sättas in. Det är annars stor risk att ännu stramare finanspolitik kommer att krävas vid en senare tidpunkt, och då i ett mycket sämre internationellt konjunkturläge. Effekterna på sysselsättningen skulle då bli starkt negativa. Utskottet anser att det vore oförsiktigt att nu bedriva en sådan ekonomisk politik att Sverige går in i en kommande konjunkturavmattning med ett underliggande budgetunderskott på över 80 miljarder kronor, vilket skulle göra det näst intill omöjligt att bedriva en aktiv konjunkturpolitik.

Av största betydelse är att få ner inflationstakten. För att klara reallöner, konkurrenskraften och hindra en godtycklig inkomstomfördelning är det därför nödvändigt med en stramare finanspolitik.

Utskottet anser också att en minskning av de offentliga utgifterna och budgetunderskottet är nödvändig, för att dämpa inflationen och inflationsförväntningarna, liksom för att förhindra en explosiv ökning av räntebetalningarna på statsskulden.

För det andra kan ytterligare skattehöjningar inte accepteras. Skattepolitiken måste inriktas på sådana förändringar av skattesystemet att enskilda människors och företags vilja att arbeta, spara, investera och ta risker stimuleras i stället för att motverkas. Dessutom måste förenklingar genomföras så att skattesystemet blir överblickbart, förutsebart och förståeligt även för vanliga skattebetalare och inte bara för experter.

För det tredje måste de kollektiva löntagarfonderna avskaffas. Utskottet föreslår i annat sammanhang att den lagstiftning som berör dessa upphävs.

För det fjärde slutligen bör den ekonomiska politiken på ett flertal områden inriktas på att bevara och stärka marknadsekonomin. Denna är enligt utskottets mening i flera avseenden överlägsen andra ekonomiska system. Inget annat system ger konsumenterna det avgörande inflytandet över vad som skall produceras. Inget annat system ger beslutsfattarna i företagen så goda signaler om produktions- och avsättningsmöjligheter och därmed om vilka satsningar som kan ge upphov till lönsam produktion. Inget annat system ger som det decentraliserade beslutsfattandet i marknadsekonomin ett sådant skydd mot felsatsningar. Den mångfald marknadsekonomin bygger på är i sig också en förutsättning för pluralism på andra samhällsområden.

Utskottet anser att det inom ramen för en sådan önskvärd förstärkning av marknadsekonomin är lämpligt att särskilt betona åtgärder för att förbättra arbetsmarknadens och kapitalmarknadens funktionssätt. Det är t. ex. anmärkningsvärt att ett stort antal företag trots den höga arbetslösheten upplever svårigheter att rekrytera vissa typer av utbildad personal.

Utskottet noterar att flaskhalsproblem av denna art tenderar att uppkomma allt tidigare i konjunkturuppgångarna. En lösning av detta problem ställer stora krav på utformningen av skattepolitiken och arbetsmarknadspolitiken liksom på förändringar av lönestrukturen.

Den övergripande ekonomiska politiken bör kombineras med en näringspolitik särskilt inriktad på de mindre och medelstora företagen, en regionalpolitik som ger alla delar av landet möjlighet att utvecklas och en arbetsmarknadspolitik som bl. a. underlättar för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden. Att de små och medelstora företagen arbetar under goda förutsättningar är viktigt eftersom sysselsättning inom den privata sektorn främst uppkommer i dessa företag. Detta kräver emellertid en politik som karaktäriseras av generositet och inte misstänksamhet gentemot företagsamheten.

En förstärkning av marknadsekonomin ställer också krav på förändringar inom den offentliga sektorn. Där finns inte bara ett underskottsproblem utan också ett effektivitets- och valfrihetsproblem. Dessa problem angrips enligt utskottet bäst genom att det införs mer av konkurrens inom den offentliga sektorns verksamhetsområden. Inom den kommunala sektorn bör effektiviteten kunna ökas genom bl. a. större inslag av anbudsförfarande och privata entreprenader. Utskottet anser därför att det är väsentligt att privata initiativ uppmuntras inom områden som hittills huvudsakligen förbehållits den kommunala eller statliga sektorn.

Omprövning av offentliga tjänsters organisation och finansiering minskar inte bara budgetunderskottet utan ökar även utrymmet för privata initiativ. Omstruktureringen av den offentliga sektorn kan således skapa en livskraftig privat servicesektor som genom sin expansion kan positivt påverka den långsiktiga sysselsättningsutvecklingen.

Utskottets konkreta ställningstagande i fråga om den ekonomiska politikens inriktning utmynnar i ett krav på en minskning av budgetunderskottet med ca 10 miljarder kronor. Enbart genom en sådan politik är det möjligt att varaktigt nedbringa inflationstakten till den nivå som råder i våra viktigare konkurrentländer. Enbart genom en sådan politik i nuläget kan vi undvika massarbetslöshet och mycket hög inflation i framtiden.

Utskottet vill i detta sammanhang betona att den typ av regleringsåtgärder som regeringen föreslagit – prisstopp, likviditetsindragningar, exportavgifter m. m. – varken är önskvärda eller ägnade att minska inflationen.

I motion 2957 (vpk) föreslås en långtgående socialistisk politik med nationellt industriprogram som huvudinslag. Dessutom förordas en omläggning av finanspolitiken i expansiv riktning. Utskottet avvisar bestämt en sådan inriktning av den ekonomiska politiken. Motion 2957 yrkande 1 avstyrks sålunda.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
   att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 1 och motion 1983/84: 2957 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1983/84: 2933 yrkande 1, 1983/84: 2941 yrkande 1 och 1983/84: 2956 yrkande 1 godkänner vad utskottet anfört och som sin mening ger regeringen detta till känna.

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar med "I *motion*" och på s. 30 slutar med "FiU 1983/84: 45" bort ha följande lydelse:

I motion 2957 (vpk) framhålls att den nuvarande konjunkturuppgången inte innebär att motsättningar i den moderna kapitalismen som framkallar dess djupgående långsiktiga kristendenser är upplösta. Detta kräver avgörande förändringar av hela det ekonomiska systemet. Regeringens "tredjeväg"-strategi är inriktad mot att få kapitalismen att fungera. Den angriper icke grunderna för krisen. Den är i allt väsentligt begränsad till en konjunkturpolitik som leder till att de bestående maktförhållandena konserveras. Även regeringens s. k. antiinflationspolitik har denna innebörd. Den reducerar i väsentligt inflationens orsaker till lönerna, vilket är en borgerlig klassposition som grovt förenklar och förfalskar verkligheten.

De av regeringen förordade åtgärderna för att på kort sikt minska prisstegringarna kan få en fördelningspolitiskt acceptabel verkan om regeringen frångår sin strävan att utöva press mot de lönearbetandes krav på att återställa de stora reallöneförluster som varit verklighet i flera år. Motionärerna kan därför med vissa invändningar och kvalificerande förslag godta regeringens åtgärdsprogram för att i det korta perspektivet dämpa prisstegringarna.

Utskottet finner att motionärerna på ett riktigt sätt anger det breda orsakssammanhang som ligger bakom inflationen. Det går att öka lönerna på profiternas bekostnad utan att detta behöver leda till inflation. Det bör framhållas att de senaste årens utveckling har varit den rakt motsatta. Profiterna har ökat på lönernas bekostnad och likväl har vi haft inflation. Inflationen har egentligen varit ett medel i denna omfördelningsprocess, som reflekterar styrkeförhållandena mellan klasserna och underlättas av transnationalisering, monopolisering och de kapitalistiska ekonomiernas alltmer spekulationsinriktade och parasitära karaktär.

Utskottet menar att det nu finns utrymme för att de arbetande skall kunna ta tillbaka en del av det de förlorat i reallöner under de närmast föregående åren. Statens auktoritet skall inte i denna fördelningskamp ställas på kapitalets sida. Tendenser till antifacklig inkomstpolitik måste, enligt utskottet, bestämt tillbakavisas.

Med dessa reservationer och med instämmande i att de av regeringen föreslagna likviditetsindragningarna bör ändras i enlighet med vad motionärerna anför, kan utskottet acceptera regeringens åtgärdsprogram för att hindra en alltför kraftig prisstegring. Detta åtgärdsprogram behandlas mer utförligt i finansutskottets betänkande FiU 1983/84: 45.

I motionen betonas att kapitalismen med stor sannolikhet kommer att förorsaka en cyklisk nedgång om ett eller ett par år, en nedgång som kan få än allvarligare följder för sysselsättningsläget. Utskottet delar denna motionärernas analys och oro. Därför bör enligt utskottet den arbetsskapande politik som motionärerna förordar godkännas av riksdagen.

Utskottet delar också motionärernas kritik av den förda s. k. fördelningspolitiken. Trots att kapitalinkomster och spekulationsinkomster ökat lavinartat har detta inte tillnärmelsevis haft en motsvarighet i investeringstaktens eller industrisektorns totala utveckling. Den syn som företräds i borgerliga kretsar och i förvånansvärt hög och entydig grad hos regeringen, att detta gödande av rikt folk är nödvändigt för den ekonomiska utvecklingen, är således inte riktig. Det är i grunden fel att landets ekonomiska utveckling medför att den ena klassen berikar sig på andra. Detta fördjupar klassamhällets orättvisor och cementerar dess maktstruktur.

Utskottet delar helt motionärernas syn på behovet av att den ekonomiska politiken inordnas i ett strategiskt perspektiv. Det måste utvecklas en strategi mot hela processen av transnationalisering, mot att så mycket av den pågående vetenskapligt tekniska omvälvningen används för destruktiva ändamål och för militär upprustning liksom för att skapa ytterligare sociala klyftor och degradera arbetet och de arbetandes roll. De strategiska huvudmålsättningarna som motionärerna anger bör enligt utskottet bestämma den ekonomiska politikens inriktning. Dessa är

1. att säkra ett nationellt oberoende och en ram för en självständig ekonomisk politik och motverka transnationalisering och de transnationellt verkande finansimperiernas inflytande över ekonomin,

2. att bekämpa den långsiktiga tendensen till en växande reservarmé av arbetslösa och undersysselsatta och erövra full sysselsättning som tryggar allas rätt till ett meningsfullt arbete,

3. att hindra en fortsatt försvagning av lönarbetarnas ställning i samhället, att stoppa tendenserna till ökad segregation och att minska klassklyftorna och med målsättningen att avskaffa klassamhället,

4. att genomgripande demokratisera samhället genom att erövra storkapitalets nyckelpositioner och därmed skapa ett ökat folkligt inflytande över landets ekonomi och utveckling,

5. att ge den tekniskt-vetenskapliga omvälvningen – och särskilt den "nya" elektroniken – en demokratisk karaktär ägnad att främja jämlikhet, social rättvisa och de arbetandes överblick och kontroll över sin arbetssituation,

6. att försvara den offentliga samhällsverksamheten mot kapitalistisk privatisering, vilken främjar den sociala segregationen, men samtidigt utveckla en offentlig verksamhet som befrias från förmynderi och stelbenthet, som bygger på folkligt inflytande och kontroll, som befordrar rättvisa och effektivt gagnar medborgarna.

Utskottet delar motionärernas mening om hur denna inriktning bör se ut.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
   att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 1 och motionerna 1983/84: 2933 yrkande 1, 1983/84: 2941 yrkande 1 och 1983/84: 2956 yrkande 1 godkänner vad som förordats i motion 1983/84: 2957 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Löntagarfonder

Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c) och Hugo Hegeland (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "I partimotionerna" och slutar med "yrkande 3." bort ha följande lydelse:

I partimotionerna 2933 (m) och 2956 (fp) väcks yrkanden med innebörd att kollektiva löntagarfonder, som infördes enligt förslaget i proposition 1983/84: 50, bör avskaffas.

En varaktig expansion inom näringslivet måste enligt utskottets uppfattning bygga på en politik som syftar till att stärka marknadsekonomin. Införandet av kollektiva löntagarfonder är ett hot mot vårt nuvarande ekonomiska system. Löntagarfonderna innebär att vi successivt avlägsnar oss från marknadsekonomin. Fonderna bygger på en tilltro till centralplanering och socialism.

Löntagarfonderna är inte i något avseende ett medel för att nå de mål som löntagarfonderna enligt socialdemokraterna syftar till att förverkliga. Stärkt löntagarinflytande, jämnare förmögenhetsfördelning, tryggade pensioner m. m. uppnås inte med löntagarfonder. I stället innebär fonderna att makten och ägarinflytandet i näringslivet kommer att koncentreras till centrala, anonyma, kollektivt ägda fonder.

Det är efter årets avtalsrörelse uppenbart att löntagarfonderna inte heller bromsade löneökningarna i år trots att regeringen angav detta som ett huvudmotiv för fondernas införande. Investeringsuppgången och kapacitetsutbyggnaden kommer dessutom att bromsas genom löntagarfondernas genomförande. Fondernas existens innebär att företagens långsiktiga investeringar sjunker. Satsningar på nya produkter och nya produktionsanläggningar minskar eller flyttas utanför Sveriges gränser.

Utskottet anser att de kollektiva löntagarfonderna måste avvecklas så snart som möjligt. Moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet har tillsammans tillsatt en gemensam arbetsgrupp som skall förbereda avvecklingen av de kollektiva löntagarfonderna. Vid en riksdagsmajoritet för de tre partierna efter 1985 års val kommer fonderna att avvecklas fr. o. m. den 1 januari 1986.

En avvecklingsplan är nödvändig när fonderna har hunnit etablera sig på marknaden. Än så länge är detta dock inte fallet. Fonderna har inte hunnit köpa några aktier och de har heller inte hunnit bygga upp någon administration. Riksdagen bör därför nu besluta att upphäva lagstiftningen om löntagarfonderna.

Utskottet tillstyrker därför motion 2933 (m) yrkande 3 och 2956 (fp) yrkande 3.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *löntagarfonder*

att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84: 2933 yrkande 3 och 1983/84: 2956 yrkande 3 antar i *bilaga* till detta betänkande intagna förslag till

1. lag om upphävande av lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt,
2. lag om ändring i lagen (1983: 1088) om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),
3. lag om ändring i lagen (1983: 1089) om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt,
4. lag om ändring i lagen (1983: 1090) om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
5. lag om ändring i lagen (1983: 1091) om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
6. lag om ändring i lagen (1983: 1105) om ändring i skattebrottslagen (1971: 69),
7. lag om upphävande av lagen (1983: 1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden,
8. lag om upphävande av lagen (1983: 1093) om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
9. lag om upphävande av lagen (1983: 1094) om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385).

10. lag om upphävande av lagen (1983: 1095) om ändring i lagen (1979: 648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkringen för tilläggspension.

4. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "*Budgetutvecklingen 1983/84*" och på s. 41 slutar med "grundläggande budgetberedningen" bort ha följande lydelse:

Budgetutvecklingen

I kompletteringspropositionen görs ett stort nummer av att det kassamässiga budgetunderskottet för 1984/85 nu beräknas till drygt 67 miljarder kronor i stället för över 80 miljarder kronor i januari och att det underliggande underskottet minskar från 92 miljarder kronor till 82 miljarder.

Utskottet får för sin del anföra följande. Det är riktigt som framhålls i motion 2933 (m) att bakom denna tillfälliga förbättring döljer sig en utveckling som med all sannolikhet kommer att göra läget än mer besvärligt om några år. Huvudförklaringen är nämligen en bättre tillväxt av skatteunderlaget till följd av att lönenivåerna för 1983 och löneökningarna för 1984 har skrivits upp. Till en mindre del beror förbättringen på att lönesumman ökar som följd av att sysselsättningen mätt i antal timmar justerats upp något. Den genomsnittliga arbetstiden har ökat. Ökade löner innebär att inkomstskatt, moms, arbetsgivaravgifter m.m. omedelbart ger större skatteintäkter.

Denna förbättring har enligt utskottet samma karaktär som 1976, då de mycket höga löneavtalen tillfälligt minskade budgetunderskottet. Det strukturella budgetunderskottet fanns då hela tiden kvar men doldes tillfälligt av de ökade skatteinkomster som följde på de alltför höga löneavtalen under åren dessförinnan. Den löneökningstakt som så småningom visade sig så förödande för ekonomin fick således först till effekt att krisen i statsfinanserna skyldes över.

Rent teoretiskt skulle det vara möjligt att helt avveckla budgetunderskottet på mycket kort sikt om lönerna höjdes med 35–40 %. Men därefter skulle budgetunderskottet öka till svindlande nivåer som en följd av att tillväxten kraftigt skulle avta.

En andra orsak till att budgetsaldot minskar är av tillfällig natur. De extraordinära budgetförstärkningarna räknas upp med 3,1 miljarder till hela 14,4 miljarder för 1984/85.

För det tredje ökar statsinkomsterna från juridiska personer till följd av den högre lönsamheten i företagen.

En fjärde orsak är att prognosen för statsskuldräntorna minskas med 4,5 miljarder kronor. Regeringen hoppas på en sänkt dollarkurs och att den inträffade nedgången i räntenivån skall bli bestående. På båda dessa punkter går dock utvecklingen för närvarande i rakt motsatt riktning.

Det är i detta sammanhang centralt att skilja mellan en minskning av budgetunderskottet genom utgiftsnedskärningar och en minskning genom stora löneökningar, engångsförstärkningar m. m. Det är i det första fallet man får dämpande effekter på pris- och lönestegringstakten och bestående effekter på budgetunderskottet. Den underskottsminskning som nu kan registreras är emellertid ett exempel på det senare fallet.

I ett längre perspektiv är endast det underliggande underskottet intressant. Effekterna av engångsförstärkningarna faller bort. För innevarande budgetår redovisas ett underliggande budgetsaldo på drygt 85 miljarder kronor att jämföras med knappt 82 miljarder kronor för det kommande budgetåret. Att det verkliga budgetsaldot minskar med endast ca 3 miljarder i en uppåtgående konjunktur visar enligt utskottets mening att underskottet är strukturellt betingat.

Utskottet anser att det är utomordentligt farligt att gå in i en kommande konjunkturnedgång med ett underliggande underskott på drygt 80 miljarder kronor. I en konjunkturnedgång ökar underskottet automatiskt. Därför är det så viktigt att vi minskar utgifterna nu.

Långtidsbudgeten

Långtidsbudgeten arbetar denna gång med två alternativ. Det första, "lågalternativet", innebär en lönestegring och inflationstakt på 5% resp. 3% årligen fr. o. m. 1985. Räntenivån sjunker i detta fall successivt för att slutåret uppgå till 7%. Trots att detta alternativ innebär en reallöneökning på 2% per år och därmed en snabbt växande skattebas ligger det kassamässiga budgetsaldot kvar på 75 miljarder kronor budgetåret 1988/89. Det underliggande saldot stannar på en i stort sett oförändrad nominell nivå om 82 miljarder kronor. Det betyder att inte ens vid en mycket gynnsam ekonomisk utveckling försvinner budgetunderskottet av sig självt.

I det andra alternativet, "högalternativet", stiger lönerna och inflationen med 8% årligen. Räntenivån antas ligga på 13%. I detta alternativ försämras budgetsaldot successivt för att slutåret uppgå till över 136 miljarder kronor. I kompletteringspropositionen konstateras helt riktigt att löneutvecklingen för 1984 i stort sett ligger i nivå med högalternativet. Med anledning av detta sägs i propositionen: "Om den fortsatta utvecklingen skulle leda till att pris- och löneutvecklingen även för 1985 ligger på en långsiktigt alltför hög nivå, skärps kraven på finanspolitiken väsentligt. Kraftfulla budgetpolitiska åtgärder blir i en sådan situation oundvikliga."

Utskottet menar att kraftiga besparingar redan nu är nödvändiga för att pris- och kostnadsutvecklingen skall kunna kontrolleras.

Långtidsbudgeten visar att det inte bara av konjunkturpolitiska skäl är

väsentligt att spara i statsutgifterna. Även av strukturella skäl är det nödvändigt att det statsfinansiella saneringsarbetet omedelbart inleds, om vi skall kunna komma in i en god ekonomisk utvecklingsbana.

Årets långtidsbudget visar som tidigare långtidsbudgetar att budgetproblemen inte löser sig av sig själva ens vid en mycket god ekonomisk utveckling. Inte ens i "lågalternativet" minskar underskottet under femårsperioden. Statsskuldräntornas andel av statsinkomsterna ökar i detta alternativ med 7% till 32% trots att budgetunderskottet exklusive statsskuldräntor förutses bli ersatt av ett överskott.

Utskottet vill dessutom understryka föredragandens uppfattning att ett lägre budgetunderskott i sig utövar en dämpande inverkan på pris- och kostnadsutvecklingen. Ett högre underskott leder däremot till högre inflationstakt. Utskottet finner det anmärkningsvärt att regeringen inte drar några slutsatser av dessa samband vad gäller inflationsbekämpningen.

Riktlinjer för budgetregleringen

Avsaknaden av utgiftsnedskärningar är enligt utskottets mening en mycket allvarlig brist i regeringens budgetpolitik. Den mycket höga offentliga utgiftsandelen och budgetunderskottet innebär en fara, både för de offentliga finanserna och för hela den svenska ekonomin. Som framgår av långtidsbudgeten följer en sanering av statsfinanserna ingalunda automatiskt på en återställd ekonomisk tillväxt. Underskottet kommer att fortsätta att stiga när de tillfälliga budgetförstärkningarna ebbar ut. Utskottet anser därför att utgiftsnedskärningar måste genomföras även av strukturella skäl. Det nuvarande konjunkturläget innebär att besparingar kan genomföras utan att efterfrågan blir alltför låg. En minskning av utgiftsnivån är nödvändig för att trygga sysselsättningen på sikt.

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion 2933 (m) att besparingar på nästan 24 miljarder kronor bör genomföras för budgetåret 1984/85. Av dessa är ca 5,5 miljarder kronor av tillfällig natur. För helår uppgår dessa besparingsförslag till nästan 29 miljarder kronor.

Storleken på de föreslagna utgiftsnedskärningarna innebär inte bara att budgetunderskottet kan krympa utan även att ett utrymme för skattesänkningar skapas. De skattesänkningar som föreslås i motion 2933 (m) på 5,7 miljarder kronor för budgetåret och ca 11 miljarder kronor på helår är enligt utskottets mening angelägna att genomföra. Det skulle innebära att det underliggande underskottet blir ca 12 miljarder kronor lägre än det som regeringen redovisat. För det kassamässiga budgetunderskottet blir effekten ca 18 miljarder kronor.

Utskottet beklagar att den budgetpolitik som sammanfattas i följande tabeller inte kunnat genomföras tidigare. I det nuvarande konjunkturläget är en minskning av budgetunderskottet väl motiverad. Utskottet förordar därför att de utgiftsnedskärningar och skattesänkningar som föreslås i motion 2933 genomförs.

Tabell A
Besparingar enligt moderata samlingspartiets förslag

	Budgetåret 84/85 milj. kr.	Helår 85 milj. kr.
Utrikesdepartemtet	630	630
Socialdepartementet	3 116	3 116
Kommunikationsdepartementet[1]	2 060	2 060
Utbildningsdepartementet	1 148	1 148
Jordbruksdepartementet[2]	870	870
Arbetsmarknadsdepartementet	3 036	3 036
Bostadsdepartementet[3]	4 100	5 150
Industridepartementet[4]	4 842	4 892
Kommunsektorn		
Minskade statsbidrag till kommunerna	2 272	4 544
Sänkning av kommunernas skatteunderlag från juridiska personer till 0 %	1 200	2 400
	23 274	**27 846**
Summa		
Minskade skatteintäkter till följd av ändringar i vissa försäkringssystem	−900	−900
	22 374	**26 946**
Summa		
Minskade statsskuldräntor (12 %)	1 300	1 900
Nettobesparingar	**23 674**	**28 846**

[1] Av beloppet utgör 1 180 milj. kr. tillfälliga besparingar.
[2] Av beloppet utgör 400 milj. kr. tillfällig besparing. 285 milj. kr. utgörs av minskade statliga åtaganden på det skogspolitiska området till följd av föreslagen sänkning av skogsvårdsavgiften med motsvarande belopp.
[3] Av beloppet utgör 650 milj. kr. tillfällig besparing.
[4] Av beloppet utgör 3 355 milj. kr. tillfälliga besparingar.

Tabell B
Skattesänkningar enligt moderata samlingspartiets förslag

	1984/85	Helår
Inkomstskatteskala, slopad skattereduktion för fackavg. m. m. för 1985	1 000	2 250
Borttagande av hyreshusavgift och video-skatt	1 200	1 390
Sänkt löneskatt (2 %)	2 500	5 000
Sänkt förmögenhets-, arvs- och gåvoskatt (1982 års nivå)	175	350
Borttagande av tillfällig förmögenhetsskatt	270	0
Återinfört skattefondssparande	–	400
Återinförd lindring av dubbelbeskattning av aktieutdelning	–	250
Borttagande av omsättningsskatt på aktier	540	540
Reavinstbeskattningen på aktier sänks till ursprunglig nivå	–	100 – 1 000
Skogsvårdsavgift sänks till 0,3 %	–	285
Avskaffad förmögenhetsskatt på arbetande kapital i småföretag	–	100
Återinfört FOU-avdrag	–	200
Totalt	**5 685**	**10 865–11 765**

Utskottets uppfattning är att stora utgiftsnedskärningar är fördelningspolitiskt riktiga. Sparar vi, kan vi sänka skatterna, vilket ökar hushållens möjligheter att leva på sina inkomster. På så vis kan bidragsberoendet minska. Fördelningskonflikten mellan privat och offentlig sektor – mellan löneökningar och offentliga utgifter för transfereringar och konsumtion – tycks regeringen omedveten om.

Utgiftsnedskärningar innebär också att vi lånar mindre från våra barn och barnbarn. Ett budgetunderskott på 80 miljarder kronor innebär att statsskulden utslagen på en fyrapersonersfamilj ökar med 40000 kronor varje år.

Det största hotet mot vårt trygghetssystem och vår välfärd utgörs av det stora offentliga utgiftsöverskottet. Det höga skattetryck som följt av utgiftsexpanisonen har medfört att hushållens ekonomi undergrävts. Förutsättningen för välfärd och social trygghet är därför att vi dels minskar de offentliga utgifterna, dels sänker det totala skattetrycket.

I motion 2941 (c) och motion 2956 (fp) redovisas budgetalternativ som delvis överensstämmer med förslagen i motion 2933 (m). Den förordade neddragningen av det underliggande budgetunderskottet är av samma storleksordning. I motionerna förordas också en i långa stycken gemensam inriktning av besparingsarbetet. Sålunda förordas utgiftsnedskärningar inom bl. a. sjukförsäkringen, statsbidragen till kommunerna, subventionerna till bostadssektorn och statsbidragssystemet för arbetslöshetskassorna. Dessutom finns en rad gemensamma skattesänkningsförslag. Enligt utskottets mening innebär emellertid inte de föreslagna utgiftsnedskärningarna i motion 2941 och 2956 att tillräckligt omfattande skattesänkningar kan genomföras.

I motion 2957 (vpk) förordas en budgetpolitik med tyngdpunkten lagd på skärpt beskattning av aktier och förmögenheter. Trots detta ökar budgetunderskottet. En sådan budgetpolitik kan utskottet inte acceptera.

Med det anförda avstyrker utskottet de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i proposition 150 bilaga 1 moment 2, motion 2941 (c) yrkande 2, motion 2956 (fp) yrkande 2 och motion 2957 (vpk) yrkande 2 samt tillstyrker de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som anges i motion 2933 (m) yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
   att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1983/84: 2941 yrkande 2, 1983/84: 2956 yrkande 2 och 1983/84: 2957 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1983/84: 2933 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "*Budgetutvecklingen 1983/84*" och på s. 41 slutar med "grundläggande budgetberedningen" bort ha följande lydelse:

Budgetutvecklingen 1981/82, 1982/83, 1983/84 och 1984/85

Under mittenregeringens år 1981/82 blev budgetunderskottet 68 miljarder kr. Socialdemokraternas första regeringsår 1982/83 gav ett budgetunderskott på 87 miljarder kr. Trots stora skattehöjningar ökade alltså underskottet med nästan 20 miljarder kr. på ett år. Förklaringen var att man drev upp utgifterna med över 40 miljarder kr. Den utgiftsökningen var större än hela den statliga inkomstskatten för såväl fysiska som juridiska personer.

För innevarande budgetår 1983/84 pekar den senaste prognosen på ett budgetunderskott på ca 76 miljarder kr. Minskningen jämfört med 1982/83 beror för det första på att budgetunderskottet tilläts öka så dramatiskt förra budgetåret, för det andra på att högkonjunkturen gör att industristödet kunnat skäras ned radikalt och för det tredje på att löneantagandena skrivits upp för 1984. Några mera omfattande utgiftsbegränsningar har inte skett annat än på pensionsområdet. Industristödets nedskärning har kunnat ske som en följd av det positiva utfallet av tidigare genomförda strukturförändringar i svensk industri.

Statens kassamässiga budgetunderskott för 1984/85 bedöms enligt kompletteringspropositionen bli 67 miljarder kr. Sänkningen jämfört med budgetpropositionen i januari har åstadkommits främst genom kraftigt ökade skatteinkomster bl. a. på grund av att avtalsrörelsen givit större löneökningar än väntat. Däremot har antagandena om sysselsättningens utveckling inte reviderats upp sedan i januari och därför knappast kunnat läggas till grund för mer optimistiska inkomstberäkningar. Tvärtom har i den reviderade nationalbudgeten (tabell 5:8, sid. 80) antagits en något lägre ökning av antalet sysselsatta under 1984 jämfört med vad som antogs i den preliminära nationalbudgeten (s. 88).

De senaste sysselsättningssiffrorna avseende april månad 1984 visar ett i stort sett oförändrat antal sysselsatta som ett år tidigare trots den markanta konjunkturförbättringen. Regeringens sysselsättningspolitik har alltså misslyckats.

Det minskade kassamässiga budgetunderskottet förklaras också delvis av ökade engångsförstärkningar i budgeten.

Budgetförbättringen beror således helt på ökade inkomster. Några utgiftsminskningar i form av besparingar har ej föreslagits. Den av regeringen så omtalade avindexeringen av statens utgiftsprogram har tyvärr hittills inte avsatt några betydande resultat. Tvärtom återinförs full indexering av

pensionerna fr. o. m. 1 januari 1985. Dessutom har på den statliga arbetsmarknaden fler följsamhetsklausuler tillkommit i årets avtalsrörelse jämfört med förra året.

Utgifterna för statsskuldräntor har skrivits ned i kompletteringspropositionen med 4,5 miljarder kr. Den senaste tidens utveckling av dollarn och den amerikanska räntan hotar att denna utgiftsminskning inte kan förverkligas. Ökar dollarns värde ökar också kostnaderna för kursförluster vid inlösen av utländska lån. Stiger den amerikanska räntan kan detta driva upp hela det internationella ränteläget inklusive det svenska.

Sammantaget måste man således konstatera att de grundläggande problemen kvarstår även på budgetområdet. Såväl långtidsutredningen (LU 84) som långtidsbudgetens högalternativ visar att den nuvarande löne- och prisstegringstakten visserligen kan komma att ge en temporär minskning av budgetunderskottet, men efter några år medför ett drastiskt stegrat underskott. Regeringen medger själv i den reviderade finansplanen att löneutvecklingen för 1984 i stort sett ligger i nivå med långtidsbudgetens högalternativ. Desto mer anmärkningsvärt är det därför att regeringen i samma andetag drar slutsatsen att de nuvarande beräkningarna för 1984/85 inte motiverar några omedelbara budgetpolitiska åtgärder.

Riktlinjer för budgetregleringen

Det stora budgetunderskottet är det allvarligaste hotet mot den svenska ekonomin. Budgetunderskottet ökar inflationsrisken, driver upp räntenivån och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för industrins investeringar. Det sistnämnda kan bli ett akut problem när den nuvarande högkonjunkturen nu synes leda till att industriinvesteringarna börjar öka.

Trovärdigheten hos regeringens budgetalternativ minskar av att inflationen för närvarande ligger kvar på fortsatt hög nivå (ca 9 %). Detta trots att de nya avtalen ännu inte slagit igenom i inflationssiffrorna.

Målsättningen för en långsiktig budgetpolitik bör vara att statsskulden inte längre ökar i reella tal. Därför måste det strukturella budgetunderskottet avvecklas genom att kraftigt minska de offentliga utgifterna. Skattehöjningar är inte någon framkomlig väg för att sanera statsfinanserna.

Besparingar i de offentliga utgifterna har ofta i den politiska debatten satts i motsatsställning till en rättvis fördelningspolitik. Man har då jämfört effekterna av utgiftsnedskärningar med ett läge där ingenting alls görs åt budgetproblemen. Detta är självfallet en helt orealistisk jämförelse om man förenar ett kort- och ett långsiktigt perspektiv. På längre sikt skulle en politik utan begränsningar av de offentliga utgifterna fördjupa de ekonomiska problemen och därför innebära ett direkt hot mot välfärden. Självfallet måste fördelningspolitiska synpunkter tillmätas stor vikt vid valet mellan olika besparingsåtgärder, men besparingspolitiken i sig står inte i strid med en rättvis fördelningspolitik, utan är istället en förutsättning för att en sådan uthålligt skall kunna bedrivas.

Under åren 1980–1982 utarbetades i de dåvarande regeringarna en strategi för hur samhällsekonomiskt ansvar kan förenas med en rättvis fördelningspolitik. Sparåtgärder som riktade sig mot mera generellt utgående bidrag kombinerades därför med särskilda insatser för utsatta grupper.

Det är *nu*, när Sverige har draghjälp av en internationell konjunkturuppgång, som de offentliga utgifterna måste dras ner radikalt. Sker det kan räntenivån pressas ner så att investeringar blir mer lönsamma. Därmed ökar möjligheterna att trygga exportframgångar och sysselsättning även i nästa konjunkturavmattning. En kraftfull besparingspolitik blir av sysselsättnings- och stabiliseringsskäl betydligt svårare att föra när konjunkturen vänder nedåt igen. Då ökar också oundvikligen statens utgifter för sysselsättningspolitiken.

Enligt långtidsutredningen bör budgetbesparingar ske med i genomsnitt 6 miljarder kr. de närmaste åren framöver. I den nuvarande högkonjunkturen bör följaktligen besparingarna vara betydligt större än 6 miljarder kr.

Utskottet vill därför tillstyrka den utformning av budgetpolitiken som framgår av tabell 5 i *motion 1983/84:2524* (c) med de förändringar som skett sedan januari (bl. a. militära försvaret och u-hjälpen) och som framlagts i *motion 2941* (familje- och arbetsmarknadspolitiken). Sammantaget innebär utskottets förslag räknat på helår ett bestående bättre budgetsaldo på 9 miljarder kr. jämfört med regeringens budgetförslag. (Beräkningarna i motion 2524 är då korrigerade vad gäller kostnaden för bibehållande av marginalskattereformens målsättning.) Därutöver föreslår utskottet i enlighet med tabell 5 i motion 2524 betydande engångsförstärkningar och utflyttningar ur statsbudgeten.

I *motion 2933* (m) föreslås dels nedskärningar av bl. a. u-hjälpen, livsmedelssubventionerna och det regionalpolitiska stödet, dels långtgående skattesänkningar.

I *motion 2956* (fp) föreslås bl. a. slopade livsmedelssubventioner på mjölk.

Dessa inslag gör att utskottet inte kan acceptera de allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken i motionerna 2933 och 2956.

I *motion 2957* (vpk) föreslås kraftiga ökningar av de offentliga utgifterna. Trots stora skattehöjningar skulle motionens förslag leda till ett väsentligt försämrat budgetsaldo. Utskottet kan inte acceptera den inriktning av budgetregleringen som förordas i motion 2957.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1983/84: 2933 yrkande 2, 1983/84: 2956 yrkande 2 och 1983/84: 2957 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1983/84: 2941 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Björn Molin (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Beräkningarna av" och på s. 41 slutar med "grundläggande budgetberedningen" bort ha följande lydelse:

Regeringen redovisar i kompletteringspropositionen siffror på budgetunderskottet både för innevarande och nästkommande budgetår som är lägre än tidigare. För budgetåret 1984/85 uppges nu att det kassamässiga underskottet blir 67 miljarder kronor. Det s. k. underliggande underskottet ligger avsevärt högre, eller på drygt 80 miljarder kronor.

Budgetkalkylen har sedan i januari förändrats på följande sätt (miljarder kronor):

	BP	KP	Diff
Inkomster	224,1	243,3	+19,2
Utgifter	304,9	310,5	+ 5,6
Saldo (kassamässigt)	**−80,8**	**−67,2**	**+13,6**

I budgetpropositionen fanns emellertid i posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto ca 6 miljarder, som bör läggas till både inkomster och utgifter i den första kolumnen i tablån. Den egentliga skillnaden mellan budget- och kompletteringspropositionen är därför en uppräkning av inkomstsidan med ca 13 miljarder kronor.

Denna uppräkning av statsinkomsterna beror i stor utsträckning på att antagandet om lönesummans ökning har justerats upp i inte oväsentlig grad. En del av uppjusteringen beror på antagande om högre timlöner och en del på antagande om högre sysselsättning.

Utskottet vill påminna om att det högre lönesummeantagande som ligger till grund för den nu aktuella budgetprognosen visserligen på kort sikt har de positiva inkomstförstärkande effekter som redovisas, men att de långsiktiga effekterna både på samhällsekonomin i stort och på statsbudgeten kan bli starkt negativa. Erfarenheterna i detta avseende från utvecklingen under mitten av 1970-talet förskräcker. Då ökade statsinkomsterna kraftigt på grund av höga löneökningar, medan de negativa effekterna på konkurrenskraft och inflation visade sig först efter några år, men då med stor skärpa. Utskottet anser det sannolikt att den förbättring som nu kan avläsas i fråga om statsinkomsterna i stor utsträckning beror på att inkomstunderlaget växer alltför snabbt.

Utskottet vill av det ovanstående dra slutsatsen att större delen av den uppvisade kassamässiga saldoförbättringen är av kortsiktig natur och inte i längden påverkar budgetunderskottet i positiv riktning.

Utskottet vill också peka på de beräkningar som gjorts i långtidsbudgeten, där riskerna med nuvarande utveckling tydligt illustreras. Långtids-

budgeten redovisar två alternativ, ett lågalternativ och ett högalternativ. Inte ens i lågalternativet sker någon markant förbättring av budgetunderskott, tillväxt och sysselsättning, trots att antagandena om inflation och lönekostnadsstegring är mycket optimistiska. I kompletteringspropositionen dras följande slutsats: "Slutsatsen av långtidsbudgetberäkningarna är att budgetproblemen inte löses av sig själva ens vid en god allmänekonomisk utveckling. Även i lågalternativet, med dess mycket positiva ekonomiska utveckling, ligger budgetunderskottet kvar på en nivå som långsiktigt inte är förenlig med kravet på samhällsekonomisk balans" (prop. 150, bil. 1, sid. 41). I högalternativet ökar budgetunderskottet till ca 140 miljarder kronor om några år. De antaganden om priser och löner som ligger bakom detta alternativ ansluter nära till vad den nuvarande utvecklingen pekar på.

Utskottet anser att det är oansvarigt att underlåta att utnyttja nuvarande internationella konjunkturuppgång till att sanera den svenska ekonomin. Detta gäller i särskilt hög grad statens finanser.

Utskottet avvisar tanken på skattehöjningar. Tvärtom anser utskottet att marginalskatterna ytterligare måste sänkas för att stimulera till arbete och sparande. De låga nominella lönehöjningar som krävs för att bevara och helst stärka näringslivets konkurrenskraft kan resultera i reallöneförbättringar enbart om skattehöjningar undviks och inflationen dämpas.

Utskottet förespråkar sålunda att den i förhållande till regeringens förslag nödvändiga, stramare finanspolitiken genomförs genom besparingar.

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion 2956 (fp) att besparingar på ungefär 14 miljarder kronor bör genomföras i de permanenta utgiftsprogrammen. Därtill kommer vissa engångsbesparingar genom att statlig låneverksamhet flyttas ut från statsbudgeten och genom att vissa statliga företag säljs ut till privata intressenter. Tillsammans med övriga utgiftsförändringar och skattesänkningar innebär motionärernas krav ett budgetunderskott som är ca 10 miljarder kronor lägre än regeringens, räknat på helår. Utskottet anser att detta är en väl avvägd budgetpolitik.

Vissa av besparingsförslagen kan inte träda i kraft förrän vid kalenderårsskiftet. Utskottet beklagar att förslagen inte har kunnat realiseras tidigare, vilket i nuvarande konjunkturläge hade varit motiverat. Ansvaret härför faller helt på regeringen, vars ryckiga finanspolitik försvårat ett långsiktigt och planmässigt besparingsarbete.

Regeringen har vid skilda tillfällen givit uttryck för helt oförenliga synpunkter på behovet av besparingar. Under den första regeringshösten upphävdes redan beslutade besparingsförslag och de statliga utgifterna tilläts öka med 15–20 miljarder kronor. I budgetpropositionen 1983 föreslogs inga besparingar, medan en besparingsproposition lades under hösten 1983. Denna utveckling tydde på att regeringen successivt kommit till insikt om behovet av besparingar. Budgetpropositionen 1984 bröt emellertid åter utvecklingen genom att besparingsförslag uteblev, och företrädare

för regeringen uttalade också i skilda sammanhang att något ytterligare behov av besparingar nu inte fanns. Inte heller i kompletteringspropositionen har besparingsförslag presenterats annat än på mycket begränsade områden. Däremot finns ett antal skrivningar om behovet av en "stram finanspolitik" – dock inte just nu men kanske senare.

Finansministern säger att "Om den fortsatta utvecklingen skulle leda till att pris- och löneutvecklingen även för 1985 ligger på en långsiktigt alltför hög nivå, skärps kraven på finanspolitiken väsentligt. Kraftfulla budgetpolitiska åtgärder blir i en sådan situation oundvikliga" (prop. 150, bil. 1, sid. 41–42).

Som framgått tidigare anser utskottet att den ryckighet som dessa uttalanden ger uttryck för i den förda ekonomiska politiken och speciellt i budgetpolitiken är mycket olycklig.

Moderata samlingspartiet föreslår en budgetpolitik som är sammansatt av så stora besparingar och skattesänkningar att konsekvenserna ofrånkomligen torde bli negativa för samhällsekonomin. Därtill kommer att förslagens fördelningspolitiska verkningar förefaller föga beaktade. Förslagen i motion 2933 (m) yrkande 2 avstyrks därför.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i motion 2957 både nya utgiftsökningar och nya skattehöjningar. Som framgått av vad utskottet tidigare anfört skulle detta leda till lägre ekonomisk tillväxt och ökad arbetslöshet. Det skulle dessutom medföra ännu högre budgetunderskott. Utskottet avstyrker därför dessa motionskrav.

Sammanfattningsvis anser utskottet att de budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i motion 2956 (fp) är väl avvägda. Den pågående konjunkturförbättringen bör enligt utskottets uppfattning utnyttjas så som motionärerna föreslår, nämligen till att ta krafttag för att komma till rätta med landets ekonomiska obalanser.

Med det anförda tillstyrker utskottet de riktlinjer för budgetregleringen som anges i motion 2956 yrkande 2. Utskottet avstyrker därmed motsvarande förslag till riktlinjer i propositionen och i motionerna 2933 (m) yrkande 2, motion 2941 (c) yrkande 2 samt motion 2957 (vpk) yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1983/84: 2933 yrkande 2, 1983/84: 2941 yrkande 2 och 1983/84: 2957 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1983/84: 2956 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 35 börjar med "Utskottet har" och på s. 37 slutar med "med 2,8 %" bort ha följande lydelse:

Utskottet är av den uppfattningen att statsskuldräntornas ökning skapar problem för samhällsekonomin av främst fördelningspolitisk karaktär, men de är också med den storlek de börjat anta en stor finansiell belastning för statsbudgeten. Om statskuldräntorna skall kunna hållas nere på en hanterbar nivå krävs så som anförs i vpk-motionen 2957 såväl inkomstförstärkningar som en direkt arbetsskapande politik som ger tillväxt i ekonomin.

Trots att statskuldräntornas andel av inkomsterna för 1984/85 minskat till följd av en ekonomisk uppgång så kvarstår problemen på sikt om inte en varaktig vändning i ekonomin kan komma till stånd. En fortsatt stram finanspolitik med utvecklingshämmande inslag för den offentliga sektorn och fortsatt hög arbetslöshet ger ett mycket svårt läge inför nästa lågkonjunktur. En lågkonjunktur som enligt vad som visats i vpk-motionen kan komma att bli djupare än på mycket lång tid.

Som anförs i långtidsbudgeten är det viktigt att hålla inflation och räntenivå tillbaka, men det kan inte ske genom en politik som låter vinster och likviditet rusa i höjden utan att åtgärder görs för att rättvist fördela produktionsresultatet och öka investeringarna inom industrin. Den fixering vid löneutvecklingen som regeringens inflationspolitik innebär är i ett längre perspektiv kontraktiv och utvecklingshämmande för den svenska hemmamarknaden. Enligt utskottets mening behöver hemmamarknaden stärkas inför en väntad internationell konjunkturnedgång. En fortsatt politik med ytterligare omfördelning av inkomster och nationalrikedom från den offentliga sektorn och de arbetande till förmån för de redan besuttna och diverse spekulanter kommer att förvärra situationen för den svenska ekonomin.

Riktlinjer för budgetregleringen

Såsom framgår av vad som utskottet tidigare anfört är budgetpolitiken direkt avhängig av den ekonomiska politikens inriktning och resultat. Det har visat sig att varken en fortsatt s. k. stram finanspolitik eller försiktig tillväxt i ekonomin på något avgörande sätt löser problemen med statsskuldräntorna.

Därför måste en politik föras som – även om den kortsiktigt ökar underskottet i budgeten – ger resultat på längre sikt. Av den anledningen förordar utskottet en politik som utformas i enlighet med vad som anförs i motion 2957. Statens inkomster ökar genom den räfst- och reduktionspolitik som där föreslås samtidigt som satsningar görs på en direkt arbetsskapande politik, i vilken den offentliga sektorns utveckling ingår som ett viktigt element. En fortsatt neddragning av generella företagsstöd och

subventioner är att föredra. Samtidigt måste konkreta insatser göras för att förhindra att arbetslösheten ökar ytterligare.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Utskottet kan för" och på s. 41 slutar med "statliga kassahållningen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas syn på budgetproblemen. Det är såväl allmänt ekonomiskt-politiskt som budgetpolitiskt och fördelningspolitiskt väl motiverat med de skatteskärpande insatser mot stora kapitalägare, andra stora förmögenhetsägare och spekulanter som motionärerna förordar. Även om inte alla dessa åtgärder omedelbart ger ökade statsinkomster är de ändå väl ägnade att finansiera de förslag motionärerna ställer. Åtgärderna leder dessutom till en ökad ekonomisk aktivitet, vilket i sig förbättrar budgetläget.

De satsningar på en planmässigt ökad och förbättrad offentlig verksamhet som motionärerna förordar skulle snabbt bidra till en minskad arbetslöshet. Detta gäller också förslaget om en förkortad arbetstid på vägen till sextimmarsdag för alla. De av motionärerna föreslagna budgetpolitiska riktlinjerna skulle enligt utskottet ge en tillfällig och måttfull ökning av det statliga budgetunderskottet i förhållande till vad regeringen förordar. Utskottet har inget att erinra mot detta. Den storlek på budgetunderskottet som skulle bli följden av ett godkännande av regeringspolitiken är inte något magiskt tal. Inte minst sysselsättningsläget – som trots konjunkturförbättringen fortfarande är illavarslande – motiverar ett något större underskott förutsatt att de frigjorda medlen används på det sätt som motionärerna förordar.

På sikt kommer den politik som motionärerna förordar att minska budgetunderskottet och öka sysselsättningen. Vidare skapas genom motionärernas förslag en ökad ekonomisk aktivitet och bättre inkomster för breda skikt av befolkningen samtidigt som väsentliga, annars spekulativt och improduktivt använda tillgångar dras in till statskassan. Detta motsäger inte – som motionärerna understryker – att det måste hushållas rationellt och effektivt med de offentliga medlen. Detta kan ske genom effektiviseringar och demokratiseringar av beslutsprocesser inom den offentliga verksamheten.

Utskottet kan – trots att det som tidigare anförts ser allvarligt på de ökade ränteutgifterna för statens lån – inte dela den budgetsyn som regeringen har och som innebär att själva underskottet i statsbudgeten görs till huvudproblemet. Utskottets inställning betingas framför allt av att underskotten till stor del är ett resultat av arbetslösheten. Eftersom den offentliga sektorns utveckling kraftigt dämpats – bl. a. genom att likvida medel och beskattningsmöjligheter undandragits främst kommunerna – har situationen förvärrats. Detta har bidragit till att arbetslösheten fortfarande är mycket hög och t. o. m. förvärrats. Med en fortsatt åtstramnings-

politik kommer problemen att vara än större när den svenska ekonomin inom något år står inför en ny konjunktursvacka. Vi kommer att gå in i denna med en kvarstående hög arbetslöshet.

För att på sikt minska budgetunderskottets andel av BNP förordas en ekonomisk-politisk utveckling som skapar arbetstillfällen och produktion samtidigt som arbetslöshetens kostnader minskas. Utskottet kan därför inte dela föredragandens uppfattning att hittills tillämpade riktlinjer för budgetpolitiken bör få ligga till grund för det fortsatta budgetarbetet utan förordar en politik i linje med vad som anförs i motion 2957 (vpk).

Mot bakgrund härav tillstyrker utskottet motion 2957 yrkande 2.

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1983/84: 150 bilaga 1 moment 2 och motionerna 1983/84: 2933 yrkande 2, 1983/84: 2941 yrkande 2 och 1983/84: 2956 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1983/84: 2957 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Villkoren för bankernas kreditgivning

Björn Molin (fp) anför:

Det är angeläget att bankerna får större möjligheter att själva besluta om kreditvillkor m. m. Riksbankens styrning bör begränsas jämfört med vad som f. n. gäller. Vissa av de styrande regleringarna har på senare tid mjukats upp. Jag utgår från att denna avreglering kommer att fortsätta.

Bilaga till reservation 3

1 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1088) om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1088) om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) skall upphöra att gälla såvitt avser 35 § 1 mom. första stycket och 46 § 5 mom. första stycket.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1089) om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1089) om ändring i lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt skall upphöra att gälla såvitt avser 4 § 1 mom. första stycket.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1090) om ändring i uppbördslagen (1953: 272)

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1090) om ändring i uppbördslagen (1953: 272) skall upphöra att gälla såvitt avser 1 § första stycket och 3 § 1 mom.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983: 1091) om ändring i taxeringslagen (1956: 623)

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1091) om ändring i taxeringslagen (1956: 623) skall upphöra att gälla såvitt avser 68 §.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

6 Förslag till

Lag om ändring i skattebrottslagen (1971: 69)

Härigenom föreskrivs att 1 § skattebrottslagen (1971: 69) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §
Denna lag gäller i fråga om skatt eller avgift enligt	
1. lagen (1908: 128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, förordningen (1927: 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar, kommunalskattelagen (1928: 370), förordningen (1933: 395) om ersättningsskatt, lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift, lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, lagen (1982: 1194) om hyreshusavgift, lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt, *lagen (1983: 1086) om vinstdelningsskatt,*	1. lagen (1908: 128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, förordningen (1927: 321) om skatt vid utskiftning av aktiebolags tillgångar, kommunalskattelagen (1928: 370), förordningen (1933: 395) om ersättningsskatt, lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift, lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, lagen (1947: 577) om statlig förmögenhetsskatt, lagen (1958: 295) om sjömansskatt, lagen (1982: 1194) om hyreshusavgift, lagen (1983: 219) om tillfällig vinstskatt,

2. lagen (1941: 251) om särskild varuskatt, lagen (1957: 262) om allmän energiskatt, lagen (1961: 372) om bensinskatt, lagen (1961: 394) om tobaksskatt, stämpelskattelagen (1964: 308), lagen (1968: 430) om mervärdeskatt, lagen (1972: 266) om skatt på annonser och reklam, lagen (1972: 820) om skatt på spel, lagen (1973: 37) om avgift på vissa dryckesförpackningar, vägtrafikskattelagen (1973: 601), lagen (1973: 1216) om särskild avgift för oljeprodukter, bilskrotningslagen (1975: 343), lagen (1977: 306) om dryckesskatt, lagen (1978: 69) om försäljningsskatt på motorfordon, lagen (1978: 144) om skatt på vissa resor, lagen (1982: 691) om skatt på vissa kassettband, lagen (1982: 1200) om skatt på videobandspelare, lagen (1982: 1201) om skatt på viss elektrisk kraft, lagen (1983: 1053) om skatt på

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

omsättning av vissa värdepapper, lagen (1983: 1104) om särskild avgift för elektrisk kraft från kärnkraftverk,

3. lagen (1981: 691) om socialavgifter.

Lagen gäller även preliminär skatt, kvarstående skatt och tillkommande skatt som avses i uppbördslagen (1953: 272).

Lagen tillämpas inte om skatten eller avgiften fastställs eller uppbärs i den ordning som gäller för tull och inte heller beträffande restavgift, skattetillägg eller liknande avgift.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

7 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden skall upphöra att gälla. I stället skall reglementet (1959: 293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning gälla i sin senaste lydelse.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

8 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1093) om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1093) om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

9 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1094) om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1094) om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385) skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

10 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1983: 1095) om ändring i lagen (1979: 648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkringen för tilläggspension

Härigenom föreskrivs att lagen (1983: 1095) om ändring i lagen (1979: 648) om procentsatser för uttag av avgift under åren 1980–1984 till försäkringen för tilläggspension skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Tabellförteckning

Tabell 1 Produktionstillväxten (BNP) i OECD-området 17

Tabell 2 Försörjningsbalans 23

Tabell 3 Budgetsaldo för budgetåren 1982/83–1984/85 32

Tabell 4 Budgetsaldo i långtidsbudgeten enligt lågalternativet 36

Diagramförteckning

Diagram 1 Utvecklingen av industriproduktion 1974–1984 19

Diagram 2 Konsumentprisernas utveckling 1974–1984 19

Diagram 3 Total sysselsättningsutveckling 1974–1984 20

Diagram 4 Årlig procentuell arbetslöshet 1974–1984 21

Diagram 5 Budgetunderskott budgetåren 1978/79–1988/89 35

Innehåll

Inledning 1
Propositionens hemställan 4
Motionsyrkanden 4
Propositionen 6
Den ekonomiska politiken 6
Budgetpolitiken 9
Motionerna 10
2933 (m) 10
2941 (c) 11
2956 (fp) 14
2957 (vpk) 15
Utskottet 17
Den ekonomiska politiken 17
Internationell bakgrund 17
Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 22
Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken 25
Villkoren för bankernas kreditgivning 30
Löntagarfonder 31
Det reviderade budgetförslaget 31
Budgetutvecklingen 1983/84 och 1984/85 31
Långtidsbudgeten 34
Riktlinjer för budgetregleringen 37
Hemställan 41

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (m, c, fp) . 42
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (vpk) 49
3. Löntagarfonder (m, c, fp) 51
4. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (m) 53
5. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (c) 58
6. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (fp) 61
7. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (vpk) 64

Särskilt yttrande

Villkoren för bankernas kreditgivning (fp) 66

Bilaga till reservation 3 67
Lagförslag 67

Tabellförteckning 71

Diagramförteckning 71

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1984